

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΕΞΟΧΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΟΥΣΣΩ

[Υπό Ανδρέου Ολταμάρο].

Σκοπός τῆς παρουσίας ἡμῶν πραγματείας δὲν εἶνε ἡ βιογραφία τοῦ Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ. Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει θὰ ἐπανελαμβάνομεν ἀπλῶς τὰ περιεχόμενα πάντων τῶν βιβλίων τῆς ἱστορίας τῆς Παιδαγωγικῆς ἢ λεπτομερέστερον τὰ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Μουσέ-Παταί, Βρόκερχοφ καὶ ἄλλων περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ρουσσώ. Οὐδὲ προτιθέμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα μεθοδικῶς τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ *Αἰμιλίῳ* ἐκπαιδευτικῶν σύστημα. Σκοπὸς ἡμῶν κυρίως εἶνε νὰ ἐξετάσωμεν μέχρι τίνος σημείου ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐγένετο αἰσθητῆ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει ἐν γένει, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν τῇ καθ' αὐτὸ σχολικῇ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐκατὸν τριάκοντά καὶ τριῶν ἐτῶν, τὸ διαρρῦσαν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ *Αἰμιλίου* ἐν ἔτει 1762.

Ὅφειλομεν ἐν πρώτοις ν' ἀπαντήσωμεν εἰς ἀντίρρησιν τινα, ἣτις θὰ ἠδύνατο ν' ἀναχαιτίσῃ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ ἔτι τοῦ λόγου. Ὁ Ρουσσώ, θὰ μᾶς εἴπωσιν, οὐδόλως ἐσκόπει νὰ προτείνῃ ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ μεταρρυθμίσεις ἐν τῷ Σχολείῳ. Ἐἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐπανειλημμένως ἐψέξε ὀρμειῶς τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ σύστημα ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις, καὶ κατὰ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας, ὅστις ἦτο λείψανον τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα σχολαστικότητος. Ἄλλ' ὁ ἰδεώδης μαθητῆς, ὃν παριστᾷ εἰς τὸ ἔργον του, οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς καθημένους ἐπὶ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου· οὐδὲ κἂν διατελεῖ εἰς σχέσιν μετὰ τῶν συντρόφων του, εἰμὴ ἐξαιρετικώτατα ὅπως διαγωνισθῆ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν δρόμον. Ὁ συγγραφεὺς γενικῶς περιορίζεται εἰς τὸ θεωρητικὸν στάδιον, καταλείπει δὲ τὸ ὕψος τῆς περιωπῆς μόνον ὅσαςκις πρόκειται νὰ δεῖξῃ διὰ παραδειγμάτων τίνι τρόπῳ οἱ κανόνες οὗτε διατυποῦν οὐδὲ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐμπράκτως. Ἀναγνωρίζομεν ταῦτα· ὁ Ρουσσώ ὄντως δὲν ἐξετάζει τὰ πράγματα ὡς εἰδικός, ἀποβλέπων εἰς τὰ ἀπτά ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας, τὰ ἐκδηλούμενα δι' ἀριθμῶν· αὐτὸς ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν, ἐμβαλόντων εἰς τὴν πορείαν τῆς παιδικῆς διανοίας ἐν τῇ κανονικῇ αὐτῆς ἀναπτύξει, διευκολύνων δὲ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς, χωρὶς ποτε νὰ τὴν παρεμποδίσῃ. Ἄλλ' ὅμως, εἰ καὶ ἡμε-

νίσθη νὰ περιορισθῆ ἐν τῷ ἀρρηθμένῳ σταδίῳ τοῦ συλλογισμοῦ ἢ κάποτε ἐν τοῖς δημιουργήμασι ρωμαντικῆς φαντασίας, κατ' ὀρθῶς οὐχ ἤττον ὅπως αἱ παρ' αὐτοῦ ἀποκαλυφθεῖσαι ἀλήθειαι εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰ θετικώτερα πνεύματα· ἡ ἀξιοπαρατήρητος ἀντίθεσις τῆς μεθόδου αὐτοῦ πρὸς τὸ σύνθετες τυπικὸν σύστημα ἀπκαλύπτει πάντα τὰ ἐλαττώματα καὶ πάντα τὰ ἀντικείμενα πρὸς τὴν φύσιν τὰ ὑπάρχοντα εἰς τοὺς ἑως τότε ἐν χρήσει ἐκπαιδευτικούς τρόπους. Καὶ κατενόηθη τότε ἡ ἀνάγκη, ἡ καταστάσα ἡμέραι ἐπιτακτικώτερα ὅπως τὸ πρακτικὸν σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως διαρρυθμισθῆ ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰς νέας ἀρχάς καὶ προσεγγίσῃ περισσώτερον πρὸς τὴν φύσιν. Ἐκ τούτου δ' ἐπήγαγεν ὅτι ὁ Ρουσσώ, χωρὶς νὰ ἐργασθῆ ἀπ' εὐθείας ὑπὲρ τῶν σχολείων, συνετέλεσε γενναίως εἰς τὸ νὰ προκαλέσῃ τὴν ριζικὴν σχεδὸν αὐτῶν μεταρρυθμίσειν.

Ἐννεεῖται ὅτι μόνον διὰ τῆς συνδρομῆς στρατιᾶς ὁλοκλήρου ἀνδρῶν σοφῶν, ἀφωσιωμένων εἰς τὸ ἔργῳδες στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καθ' ἅπαντα αὐτῆς τὰ στάδια, τοιοῦτον ἔργον ἠδύνατο νὰ ἐπιδιωχθῆ καὶ σχεδὸν σήμερον νὰ περατωθῆ. Μετὰ χρόνον πολὺν καὶ κατόπιν ἀποπειρῶν καὶ δοκιμασιῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον ἐπιτυχῶν κατ' ὀρθῶσαν οἱ καταγινόμενοι νὰ ἐξέλθωσι τέλος τῆς παλαιᾶς τροχιάς καὶ νὰ βυθίσωσιν εἰς νέας ὁδοὺς. Δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὅχι εὐθὺς μετὰ τὸν Ρουσσώ, ἀλλ' ἤδη πολὺ πρὸ αὐτοῦ, συνελήφθη ἡ ἰδέα καὶ ἐπεχειρήθη τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως ἐπὶ βάσεων λογικωτέρων. Τὸ ἔδαφος εἶχε παρασκευασθῆ πρὸ πολλοῦ περὶ τινα σημεία· σπόροι γόνιμοι εἶχον ἀποθεθῆ εἰς διαφόρους χώρας καὶ πρόδοι ἀξιοσημειώτοι ἐπραγματοποιούντο ἤδη. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ κίνημα ἐνισχύθη καὶ ἐγενικεύθη μόνον ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Ρουσσώ χάρις εἰς τὴν ζέσιν τῶν ἑαυτοῦ πεπειθήσεων, τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας του καὶ τὴν σφοδρότητα τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ κατὰ πασῶν τῶν ἀπὸ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ παρεκκλίσεων, ἐξηνάγκασε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ νὰ στραφῆ πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα καὶ κατέστησεν αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τῶν θεμελιωδῶν μεταρρυθμίσεων ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, τὸ ἕως τότε λίαν περιφρονούμενον παρὰ τῶν συγγραφέων. Διὰ τοῦ *Αἰμιλίου* ἐνεκαινίσθη περίοδος ἀκλύστου προόδου, ὡς καὶ αὐτὰ δὲ τὰ λάθη εἰς ἃ ὑπέπεσεν ὁ συγγραφεὺς, αἱ ὑπερβολαὶ του καὶ αἱ παραδόξολογίαι του, ἐξυψηρέτησαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀγῶνα, προκαλοῦσαι τὴν σκέψιν ἐπὶ τῶν ζητημα-

των αὐτῶν τῶν τόσῳ λεπτῶν καὶ περιπλόκων.

Ἄφ' ἐτέρου ὁσόν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρουσσώ ἐτροποποιήθη ἢ καὶ ἀπεκρούσθη πολλαχού ὡς ἐκ τῆς παραλλήλου ἐπενεργείας ἀπρόοπτων καὶ νέων παραλλήλων, οἷον τῆς θυμιαστικῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς τεραστίας ἐπεκτάσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς ἐκ τούτου προκυψάσης αὐξήσεως τοῦ πλούτου, τῶν σεβασμῶν ἀπαιτήσεων τῆς Πολιτείας παρὰ τῶν νέων γενεῶν, τῆς μεζονοσ πυκνότητος τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτακτικωτέρων ἀναγκῶν τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος· συνελόντι δ' εἰπεῖν, ρεῦμα ἰσχυρὸν ἰδεῶν καὶ ἀναγκῶν νέων σχηματισθέν, ὠθησε τὸ Σχολεῖον πρὸς διεύθυνσιν μὴ συμβιβασμένην πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Ρουσσώ, ἀλλ' ἦν οὐδ' αὐτὸς οὐδ' ἄλλος τις ἠδύνατο νὰ προῖδῃ. Ἐντεῦθεν δὲ ἀπορρέουσιν ἢ πλησμὸν τῶν θεμάτων ἐν τοῖς προγράμμασι καὶ ταῖς ἐξετάσεσιν, ἡ πνευματικὴ τῶν μαθητῶν καταπόνησις, τὸ ὑποχρεωτικὸν τοῦ κατωτάτου ὁρίου τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ὄρα ἐκ διδασκαλίας ἐν τῇ κατωτάτῃ ἐκπαιδεύσει, ἡ συσώρευσις τῶν μαθημάτων καὶ ἡ ἰδρύσεις ἐιδικῶν σχολείων διαφόρων τύπων. Ταῦτα πάντα εἰσὶ ξένα ἢ καὶ ἀντίθετα πολλάκις πρὸς τὰς ἰδέας, εἰς αἵ ἡσμενίζετο ὁ Ρουσσώ. Τὰ χάσματα τοῦ συστήματος αὐτοῦ φαίνονται τόσῳ σημαντικώτερα ὅσῳ περισσώτερον ἡ νεώτερα ἐκπαιδεύσεις ὑπερβαίνει τὸν διὰ τοῦ *Λιμβίου* χαραχθέντα κύκλον. Ἐἶνε ἀρά γε τούτο ἐπωφελὲς ἢ ἐπιζήμιον; Ὁ χρόνος θὰ τὸ ἀποκαλύψῃ· ἀλλ' ὅμως ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε ἡ συνέπεια τῶν θεμελιωδῶν μεταβολῶν τῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῷ κοινωνικῷ καθεστῶτι τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

Ὅπως ὁπόποτε εἰς τὸν Ρουσσώ πάντοτε ἀπομένει σημαντικὸν μέρος ἐκ τοῦ κλέους ἐπὶ τῆ προόδῃ τῆς συντελεσθείσης κατὰ τὴν σύγχρονον ἡμῶν ἐποχὴν. Ἐκπληττόμεθα μάλιστα, ἐὰν ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρατηρήσωμεν τὰ πράγματα, βλέποντες ὅτι πολλοὶ νεωτερισμοὶ πρόσφατοι εἶνε κατὰ βάθος ἀπλάι ἐφαρμογαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀμεσοὶ τῶν περιεχομένων ἐν τῷ *Λιμβίῳ* ἰδεῶν. Εὐχερῶς θὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου, καθ' ὅσον θὰ ἐπιθεωρῶμεν τὰ διάφορα μέρη, ἐξ ὧν συνίσταται τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως. Αἱ διαιρέσεις αὗται ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τρία συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἧτις εἶνε ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς, ἀλλ' ἐκδηλοῦται ὑπὸ τρεῖς διακεκριμένας ὑποστάσεις, τὴν ψυχὴν δηλονότι, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Ἡ ἐκπαιδεύσις εἶνε ὡσαύτως μίᾳ πραγματικῶς, ὅπως καὶ τὸ ἄτομον εἰς τὸ ἀποσβέσει, ἀλλὰ χάριν τῆς θεωρίας μερίζεται εἰς ἐκπαιδεύσιν σωματικὴν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν. Καίτοι δὲ αἱ τρεῖς αὗται ἐκπαιδεύσεις εἶνε ἀδιαίρετοι, ἀντεπιδρῶσι δὲ ἀπαύστως ἐπ' ἀλλήλων, θὰ συμμορφωθῶμεν

οὐχ ἥττον πρὸς τὸν μερισμὸν τοῦτον ἐν τῇ προκειμένῃ ἐξετάσει τῶν διὰ τοῦ *Λιμβίου* ἐξενεχθέντων παραγγελμάτων. Ἄλλως τε καὶ ἀναποκρίνεται ἀκριβέστατα εἰς τὴν κατάταξιν τὴν τηρηθεῖσαν ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ. Ἐν αὐτῷ τὰ δύο πρῶτα βιβλία ἀφιερῶνται εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ὅτε τὸ σῶμα εἶνε τὸ κυριώτατον μέρος, περὶ οὗ πρέπει νὰ μεριμνᾷ ὁ διδάσκαλος. Τὸ τρίτον βιβλίον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐφηβου ἡλικίας καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ πνεύματος. Τὸ τέταρτον καὶ τὸ πέμπτον βιβλίον, ἀτινά εἰσι καὶ τὰ μᾶλλον ἐκτενῆ, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐφηβου ἡλικίαν καὶ τὴν νεότητα μέχρι τοῦ εικοστοῦ πέμπτου ἔτους, καθ' ἣν τὰ ἠθικὰ αἰσθηματικὰ καὶ τὰ πάθη πρωταγωνιστοῦσιν, ἐνῷ ταυτοχρόνως συμπληροῦνται ἢ διανοητικὴ ἐκπαίδευσις.

Α'. Σωματικὴ ἐκπαίδευσις.

Περὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐκπαιδεύσεως τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν, ἀφοῦ σχεδὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα παρημελήθη ἐν τῇ πρακτικῇ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα καὶ μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἰδιαίτερος καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος ἡσχολήθη ὁ Ρουσσώ. Ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν ἠκολούθησεν ἀπλῶς, ὡς ἐπραξε περὶ ἄλλα, τὰ ἴχνη τοῦ Ραβελαι, τοῦ Μονταγκιού καὶ τοῦ Λωκίου. Ἡ ἀξία του συνίσταται εἰς τούτο κυρίως, ὅτι τὰ παραγγέλματά του ὑπεστήριξε δι' ἐπιχειρημάτων σπουδαίων, κατέδειξε δὲ χάρις εἰς τὴν ἐξοχὸν αὐτοῦ διάνοιαν ὅποιαν σημαντικὴν καὶ πρωτεύουσιν θέσιν πρέπει νὰ κατέχωσιν αἱ μέριμναι περὶ τῆς ὑγιεινῆς ἐν τῇ καθόλου ἐκπαιδεύσει. Δυνάμει τῶν ἐξῆς δύο ἀρχῶν, ἐπεχουσῶν τόπον δόγματός: *ἀκολουθῶν κατὰ πάντα τὰς ἐνδείξεις τῆς φύσεως καὶ διευκολύνων τὴν ἀνθόρμητον τάσιν τοῦ παιδίου.* συνηγόρησε τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς γαλουχίσεως τῶν νηπίων ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν μητέρων, ὥστε εἰσῆγαγεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν συνήθειαν ταύτην παρὰ τῇ μᾶλλον ἐκλεκτῇ κοινωνίᾳ· ταυτοχρόνως κατεπολέμησε τὴν υπερβολικὴν χρῆσιν τῶν σπαργάνων, ἧτις πολλαχού ἀκόμη ἐμποδίζει τὰς ἐλευθέρως κινήσεις τοῦ θηλάζοντος παιδίου. Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἡλικίας τῆς ζωῆς μέχρι τοῦ τετάρτου ἔτους περιλαμβάνεται ἐπίσης ἡ ἐξάσκησης τοῦ παιδίου περὶ τὸ τρῶγειν, βαδίζειν καὶ λαλεῖν. Αἱ πλείστα τῶν μητέρων, ἢ αἱ ἀναπληροῦσαι αὐτὰς περὶ τὰς τοιαύτας φροντίδας, παρήτησαν, καθ' ἃ συνεβούλευεν ὁ Ρουσσώ, τὴν συνήθειαν τοῦ ἀπογαλακτίζειν τὰ βρέφη λίαν ἐνωρίς, τούτεστι πρὸ τῆς ὁδοντοφυίας, τοῦ ὑποκολληθῆναι τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα διὰ τροχλημάτων ἐδρῶν ἢ διὰ ζωστήρων, τοῦ ἐκβαλεῖν αὐτὰ νὰ λαλῶσι, πρὶν συνηθίσωσι κελῶς ν' ἀρθρῶνται τὰς λέξεις, καὶ νὰ ψελλίζωσι προσεχάς.

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου οὐδεμία σχέση ἐπαρχει μεταξύ τοῦ Ρουσσώ καὶ τοῦ σχολείου, ἐκτός ἐὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπονοηθῇ ἡμῶν μετὰ ἀστυλα τῶν νηπιαγωγείων ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ Κομένιος ἀπεκάλει «σχολεῖον τῶν μητρικῶν γονάτων» (*Schola gremii materni*). Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιμόλους συστάσεις τὰς γενόμενας παρὰ τοῦ Ρουσσώ σχετικῶς πρὸς τὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ παιδίας καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψυχροῦ ὕδατος καὶ τοῦ καθαροῦ ἀέρος ὡς μέσα ἐπιρρώσεως τῆς ὑγείας καὶ σκληραγωγίας τῶν παιδίων καὶ ἐξοικειώσεως αὐτῶν πρὸς τὰς τραχειάς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐντυπώσεις, πρὸς τὰ κτυπήματα καὶ πρὸς αὐτὰ ἔτι τὰ τραύματα. Παραλείποντες τὰ διὰ καταπονήσεων ψυχροῦ ἢ θερμοῦ ὕδατος λουτρά, τὰ εἰσάχθεντα προσφάτως ἐν τῇ κατωτέρᾳ ἐκπαιδεύσει, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ παιδικὰ ἀστυλα καὶ τὰ νηπιαγωγεῖα ἠκολούθησαν τὴν συμβουλὴν τοῦ Ρουσσώ, ἀποκτήσαντα περιθόλους ἐκτεταμένους, ἐρυχώρους καὶ εὐσκήτους, ἐνθα οἱ μαθηταὶ ἐλευθέρως σκιρτῶσι κατὰ τὰς ὄρας τῆς σχολῆς. Ἡ βελτίωσις αὕτη ἀρχίζει νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ λύκεια, διὰ τὰ ὅποια προτιμάται σήμερον τοποθεσία ὑγιεινῆ, εὐήλιος, μακρὰν τῆς ἀκαθάρτου ἀτμοσφαιρας τῶν πόλεων καὶ προφυλαγμένη ἀπὸ τῆς ὑγρασίας. Φροντίζουν ὥστε ἡ αὐλὴ ἢ χρησιμεύουσα διὰ τὰς παιδίας νὰ εἶνε εὐρύχωρος, ν' ἀερίζεται καλῶς, νὰ εἶνε δεινδρόφυτος, νὰ περιέχῃ κρήνην καὶ στοὰν ὑποστεγον διὰ τὰς βροχεράς ἡμέρας, νὰ μὴ ἐπισκιάζεται ὑπὸ γειτονικῶν ὑψοφῶρων οἰκιῶν, νὰ μὴ περικλείεται ὑπὸ τειχῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων μετὰ δυσχερείας κυκλοφορεῖ ὁ ἀήρ. Ἐγένετό τι κάλλιον μάλιστα, διότι τὰ νέα σχολεῖα οἰκοδομοῦνται ἐν τῷ μέσω τῶν ἀγρῶν, πλησίον ρεόντων ὑδάτων ἢ ἰατρῶν, οἷα ὑπάρχουσι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Ἠτῶν, ἐν Κανταβριγίᾳ καὶ ἐν Ὀξωνίᾳ. Τὸ λύκειον τῆς ἐπιλοφίτου Χάρρου ἀπέχει ἡμίσειαν ὄραν πρὸς δυσμὰς τοῦ Λονδίνου καὶ κεῖται ἐν πλήρει ἐξέχῃ. Εὐρεῖς λειμῶνες παρ' αὐτὸ εἶνε προωρισμένοι διὰ τὰς παιδίας τοῦ κρίκετ, τοῦ λακτισμάτος τῆς σφαιρας, καὶ ἄλλας παρὰπλησίας. Ἐν δὲ τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, οἷον ἐν Βασιλείᾳ, εἰς ζωολογικοὶ κήποι παρέχουσιν εἰς τὰ παιδία ἐλευθέρως ἐκτάσεις διὰ παντοσεῖδῃ παιγνιδία. Φαίνονται ἐκεῖ μακροὶ στοῖχοι ἀμαξίμων, δι' ὧν αἱ μητέρες καὶ αἱ τροφῶν κομίζουσι τὰ νήπια αὐτῶν, ὅπως διέλθωσιν αὐτῶν τὰς καλλιτέρας ὄρας τῆς ἡμέρας. «Ἐν Γερμανίᾳ τῇ ἐμπνεύσει τοῦ κ. Στέκενδορρ,» ὑποστηρίζομένου ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος καὶ τῶν ὑπουργῶν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἕκαστον τὰδες πόλεων ἠύτρεπισαν ἐπίτηδες χώρους πρὸς δημοσίας παιδίας, ἐπὶ γαιῶν δωρηθειῶν

» ὑπὸ πλουσιῶν ἢ ἀγορασθειῶν δαπάνῃ τῶν φορολογουμένων πολιτῶν. Κατὰ πᾶσαν πρωίαν » τὰ μικρὰ παιδία εὐρίσκουσιν αὐτῶν σωρούς » ἀμμου νεπίης, οἱ δὲ ἔφηβοι ἔχουσιν εἰς τὴν » διάθεσιν τῶν πάντα τὰ ἀπαιτούμενα ὕλικα, » ὅπως ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰς ἐλκυστικώτατας τῶν » παιδιῶν» ταῦτα ἔγραψεν ἡ *Ἐφημερίς τῆς Γενεύης* ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 14 Ἰουλίου 1895. Δὲν εἶνε τούτο τὸ ἰδεῶδες, ὅπερ ὠνευροπόλει ὁ Ρουσσώ; «Ἄγαπατε τὰ παιδία, ἔλεγε· διευκολύνετε τὰς παιδίας τῶν, τὰς τέρφεις τῶν, τὰ » ἀγαπητὰ τῶν ὁρμέμψατα.» Πολὺ ὀλιγώτερον θέλγεται ἐκ τῶν ἀσκήσεων τῶν σαφῶς διαγεγραμμένων καὶ ἐκτελουμένων ἐντὸς αἰθουσῶν κεκλεισμένων τῇ ἀσθῶν συνόρμη ἐργαλείων, ἐπινοηθέντων ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐμπειρῶν διδασκαλῶν τῆς γυμναστικῆς. Ὅσῳ καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ προὔτιμῶντο αἱ πατροπαράδοτοι παιδικαὶ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, ὁ δρόμος, τὸ πῆδημα, τὸ σχοινίον, ἡ σβούρα, ὁ χάρτινος ἀετὸς καὶ τὰ ἀερόστατα, ὁ δίσκος, ἡ αἰώρα καὶ ἔτι μᾶλλον αἱ ἐκδρομαὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν, διὰ ὁσῶν καὶ βράχων!

Εἰς τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ ὡσαύτως ὁφείλεται τὸ ὅτι ἡ τεχνητὴ γυμναστική, ἧτις ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ πλεονεκτήματά της καὶ τὰς ἀγαθὰς της ἰδιότητας, εἰσῆχθη καὶ ὠργανώθη ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἐλβετίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Ἦδη ὁ σπόρος ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἰδρυθέντι ἐν Δεσσάου ἐκπαιδευτηρίῳ ὑπὸ τοῦ Βασιδῶδ, τοῦ μεταξὺ τῶν παιδαγωγῶν ἀρχαιοτάτου μαθητοῦ καὶ ὁπαδοῦ τοῦ Ρουσσώ, κατέστη δὲ ἰδιαίτερος κλάδος διδασκαλίας ἐν τῷ περιφημῷ *philanthropinum* τοῦ Σνέφρενταλ, τῷ διευθυνομένῳ παρὰ τοῦ Σάλτζμαν, μαθητοῦ τοῦ Βασιδῶδ. Εἰς τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ, ὁ Γουόσμυθ, μετὰ ἐπταετῆ πειράματα, ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1793 τὴν *Γυμναστικὴν τῆς νεολαίας*, ἐκδοθεῖσαν καὶ αὐθις τὸ 1804 καὶ τὸ 1847. Ἐπραγματεύθη αὐτός τὸ αὐτὸ θέμα, ὅπως ἐπραξε καὶ ὁ Γιάν, ἐξεταζῶν αὐτὸ ἀπὸ περιωπῆς στρατιωτικῆς καὶ πατριωτικῆς, θεωρεῖται δὲ ὡς ὁ πατήρ τῆς νεωτέρας γυμναστικῆς. Κατὰ τὸ 1802 ὁ Πισταλότσης ἐθέσπισε τὰς παιδαγωγικὰς ἀρχάς, ὧν ἐμελλε νὰ ἐμφορηθῆναι τὸ νεώτερον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, βραδύτερον δὲ ὁ Γιάν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Γερμανίας, ἐνῷ Σουηδός τις, ὀνόματι Δίγκ, ἴδρυε γυμναστικὴν λελογισμένην καὶ ἱατρικὴν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν γυμναστικὴν τῶν Γερμανῶν. Ἄλλ' ἡ δόξη τῆς ἐφαρμογῆς τῆς σχολικῆς γυμναστικῆς, καθὰ ἐφαντάσθη αὐτὴν ὁ Πισταλότσης, ὁφείλεται εἰς μαθητὴν τινα τοῦ Γιάν, εἰς τὸν Σπέις. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν Βασιλείᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1840 συγγράμματα κλασικὰ, χρησιμεύσαντα ὡς βάσις τῆς παραδεδομένης σήμερον ἐν τοῖς πλείστοις τῶν σχολείων τῆς Εὐρώπης πρακτικῆς μεθόδου. Ἐν Γαλλίᾳ

μετά τὸ 1815, Ἰσπανός τις πρόσφυξ, ὁ Ἀμόρος, ἔδρουσε σχολεῖον γυμναστικῆς καὶ εἰσήγαγεν εἰς πολλὰ ἐκπαιδευτήρια τὸ λελογισμένον αὐτοῦ σύστημα. Συνίστατο τοῦτο εἰς ἀσκήσεις βαθμιαίας, προσφόρους πρὸς ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων· τὸ κύριον αὐτοῦ καὶ διακριτικὸν πλεονέκτημα εἶνε ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις τοῦ ὀφείλουσι νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἠθικὴν ἐκπαίδευσιν. Ὁ Ἀμόρος ἐπενόησε νὰ κανονισθῆ πάσας τὰς κινήσεις διὰ τοῦ ρυθμοῦ τῆ βοήθειά ἀσμάτων ἐκφραζόντων τὰ εὐγενέστατα τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Τὰ ἐν Ἀμερικῇ σχολεῖα πλείστα ὅσα παρέλαβον ἐκ τῆς μεθόδου τοῦ Ἀμόρος. Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη αἱ ἀθλητικαὶ παιδιαὶ εἰσήχθησαν ἐκ νέου εἰς χρῆσιν παρὰ τοῖς φοιτηταῖς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα *lendit*. Ἀπὸ τοῦ 1869 τὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς εἰσήχθη καὶ ἐφηρμοσθη γενικῶς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ λύκεια καὶ τὰ διδασκαλεῖα. Οὕτω δὲ αἱ προσπάθειαι τοῦ Ρουσσώ, ὅπως καταπολεμήσῃ τὴν διάδοσιν τῆς νευρώσεως καὶ τῆς ἀναιμίας διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς μυϊκῆς ρώμης, δὲν ἔμειναν ἄκαρποι. Μάλιστα καὶ αὐτὴ ἡ σύστασις σχολικῶν καὶ λαϊκῶν οἰκονομικῶν μαγειρείων εἶνε οἰονεὶ ἡ μακρινὴ συνέπεια τοῦ ἀγῶνος, ὃν διεξήγαγεν ἐκεῖνος κατὰ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ζῴου. Δὲν θὰ φανῆ βεβιαῶς ἄγαν τολμηρόν, ἐὰν συνδέσωμεν τοὺς νεωτερισμοὺς τούτους πρὸς τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ *Αἰμιλίου* :

« Ἀνθρώπος ἐξητηλημένος ἐκ τῆς ἐργασίας, ἐκ τῶν φροντίδων, ἐκ τῶν κόπων, ἔχει ἀνάγκη τροφῆς θρεπτικῆς, ἧτις θὰ προσπορίσῃ αὐτῷ νέας δυνάμεις εἰς τὸν ἐγκέφαλον, παιδίον δέ, σκιρτῶν ἤδη καὶ αὐξάνον τὸ σῶμα, ἔχει ἀνάγκη ἀφθόγου τροφῆς, διὰ νὰ παράγῃ ἐν αὐτῷ πολλὴν χυλὸν ». Βεβιαῶς ὁμῶς δὲν ἀνήκει εἰς τὸν Ρουσσώ ἡ πρώτη σκέψις τῆς διοργανώσεως λόγων ἐξ ἀνηλικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων τῶν ἐφήβων. Αὐτὸς ἀναντιρρήτως θὰ ἐκάκιζε τὰ δημιουργήματα ταῦτα τοῦ ὑπερβολικοῦ ζήλου, τὰ ἀντιβίαζοντα πρὸς τὸ πνεῦμα ὀλοκλήρου τοῦ παιδαγωγικοῦ τοῦ συστήματος. Ὅσον καὶ ἐν ἀρέσκωνται οἱ νεανίσκοι εἰς τὰς παρατάξεις καὶ εἰς τὸν κρότον τῶν τυμπάνων, σποραδικῶς μόνον καὶ κατ' ἐξαιρέσειν ἠυδοκίμησε τὸ πρᾶγμα. Κατὰ τὸ πλείστον οἱ ἐπιχειρήσαντες ἐδέησε νὰ παραιτηθῶσιν αὐτοῦ μετὰ τινὰ χρόνον.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ ὡς πρὸς ἑτέραν τινὰ γενικευθεῖσαν ἐπ' ἐσχάτων συνήθειαν, ἀναπακρινόμενην πολὺ περισσότερον εἰς τὰς ἰδέας τοῦ Ρουσσώ ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς θέματος. Ἐννοοῦμεν τὰς ἡσημέραι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν χρήσει περιοδείας κατὰ τὴν περίοδον τῶν διακοπῶν. Δὲν διεδόθη τάχα ἐκ τῶν τερπνῶν

διηγήσεων τοῦ Ταῖπφερ, τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ *Ταξειδία εἰς τὰς πεζοπορίας ταύτας, καθ' ἃς διδάσκαλος, ἡγούμενος φαειρᾶς ὁμάδος μαθητῶν, περιέρχεται ὄρη καὶ κοιλάδας, ἐξερευνῶν μετ' αὐτῶν τὰ ἀξιοπερίεργα φυσικὰ τῆς χώρας φαινόμενα, ἐπισκεπτόμενος ἐνταῦθα μὲν σιδηρουργεῖόν τι, ἐκεῖ δὲ ὑαλουργεῖόν ἢ ἄλλο βιομηχανικόν ἐργοστάσιον, ἐπανάγων δὲ εἰς τὸν οἶκον τοὺς μαθητὰς του κατακόπους μὲν καὶ χωλαίνοντας, ἀλλὰ πλήρεις ἐντυπώσεων καὶ ἀναμνήσεων, ἃς διηρμήνευσε κατόπιν ἡ ἐπιτήδειος μολυβδῖς καὶ ἡ εὐφυῆς γραφίς τοῦ ἐρασμίου συγγραφῆως; Ὁ σεβαστὸς ἰδρυτὴς τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦ Βερνιὲ Φραγκίσκος Ναβὶλ ὡσαύτως συνήθιζε νὰ ἐπιχειρῆ ἐτησίως μετὰ τῶν μαθητῶν του ὀλιγοήμερον ἐκδρομὴν ἠρέσκετο δὲ ἰδίως νὰ μεταβίη, ὡς εἰς προσκύνημα, καὶ νὰ ἐπισκεπτήται τὸν ἱερέα Γιράρ ἐν Φριβούργῳ. Τὴν δὲ κλίσιν ἡμῶν ταύτην τὴν τόσον σφοδρὰν πρὸς τὰς τοιαύτας περιοδείας πόθεν ἄλλοτε ἠρῴστημεν ἢ ἐκ τῶν σελίδων, ἐν αἷς ὁ Ρουσσώ τὴν ἐκ τῶν πεζοποριῶν προερχομένην τέρψιν καὶ ὠφέλειαν θεωρεῖ ὡς μέσον συμπληρώσεως τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Αἰμιλίου του, ἱκανὸν δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν προσεκτικὸν εἰς τὰ ἰδιαιτέρα γνωρίσματα τῆς χώρας, ἐξ ἧς διέρχεται; Πόσας ἀληθινὰς περιγγραφὰς ἐγκατέπειρεν εἰς τὰς *Ἐξομολογήσεις* καὶ εἰς τὴν *Νέαν Ἐλοῖζην*! Αὐτὸς πρῶτος οἰονεὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν τὸ ζωηρὸν αἶσθημα τῆς φύσεως καὶ κατέστησε γνωστὸν τὸ θέλημα τῶν ἀγροτικῶν μερῶν, περιγράφων τοὺς λόφους τῆς Κλαρὰνς καὶ τὰς ἐρημίας τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν τῇ λίμνῃ Βιέννη (Biennet), καθὼς καὶ τὰς κοιλάδας τῆς Σαβοῖας καὶ τῆς Βαλαισίας. Ἡ ἐκ Σαιν-Πρέ ἀνάβασις εἰς τοὺς βράχους τῆς Μελλερίας ἐνέπνευσε τὸν πόθον πρὸς ὑψηλότερας ἔτι ἀναβάσεις εἰς τοὺς ἀναρριχθέντας, ὅπως ὁ Βουρρι καὶ ὁ Σωσσὺρ, ἢ ὅπως ὁ μέγας Κάλλερ, μέχρι τῶν ὑψίστων κορυφῶν. Ὁ Ρουσσώ πρῶτος ἀνεκάλυψε τὴν ποίησιν τῶν ἀκρωρειῶν. Αἱ δὲ κατὰ διακοπὰς περιοδεῖαι διεδόθησαν ἰδίως τὰ μέγιστα, ἀφ' ὅτου πάστῳ τις ἐκ Ζυρίχης ἐπεχειρήσε τοιαύτην μετ' ἐξήκοντα περίπου ἐκ τῶν μαθητῶν του. Ἡ Γαλλία ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλβετίας, εἰ καὶ βραδέως, ἐν ἔτει δὲ 1883 ἡ ἰδέα ἐφηρμοῦτο εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ 9ου διαμερισματος τῶν Παρισίων. Σήμερον, κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον, μαθητὰ καὶ μαθήτριάς διασχίζουσιν ἐν μακρᾷ σειρᾷ τὰς ὁδοὺς, συνοδεύομενοι ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἢ τῶν διδασκαλιστῶν αὐτῶν. Δυστυχῶς «τὰ πάντα εἰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου ἐκφυλίζονται» τὰ νέα μεταγωγικὰ μέσα καὶ ἡ ἐγκατάστασις ἀνείτων ξενοδοχείων εἰς τὰς μᾶλλον τερπνάς τοποθεσίας μετέβαλον*

τοὺς ὁρους τοῦ ταξειδίου διὰ τε τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροὺς. Σήμερον δὲν ἀρκούμεθα πλέον εἰς τὰ πάλαι μετροφόρα ὅρια. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ὄλως ἀτομικὰς ἀναμνήσεις. Πρὸ τεσσαράκοντα ἢ πενήκοντα ἐτῶν, ἅμα τῇ λήξει τῶν μαθημάτων, αἱ ἀνώτεροι τάξεις τοῦ ἐν Γενεύῃ Λυκείου ἐν σώματι ἐξεκίνουν ἀπὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν τῆς πόλεως, μὲ τὸν σάκκον ἐπ' ὤμου καὶ τὴν βακτηρίαν ἀνα χεῖρας καὶ διηθύνοντο πεζῇ πρὸς τινὰ τῶν πλησιοχώρων κορυφῶν, πρὸς τοὺς Βοαρών, τὸν Βρεζόν, τὴν Δῶλ, ἢ τὸν ὄδοντα τοῦ Βωλιόν ἢ μακροτάτη τῶν ἡμετέρων ἐκδρομῶν ἦτο ὁ γῦρος τῆς κοιλάδος τῆς Ἀφθονίας καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῶν ὄχθων τῆς Δίμνης Ἀνεσὺ διὰ τριημέρου πορείας. Τὰ μόνα καθ' ὅδον ἐπεισόδια ἦσαν οἱ εἰς τὰ δάση σταθμοὶ, τὰ ἀρχαῖκῆς λιτότητος γεύματα, ἢ ἐπὶ δεσμῶν ἀχύρων ἀνάπαυσις εἰς ἐξοχικὸν τι οἶκημα, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν ἢ σπανία εὐκαιρία τῆς συναντήσεως ἀμαξίου τινός χωρικῶν διὰ τοὺς κεκοπιηκότας καὶ καθυστεροῦντας· ἦθεν καὶ ἡ δαπάνη ἦτο μετριωτάτη. Πᾶσα ἡ ἀξία τῶν τοιοῦτων ἐκδρομῶν συνίστατο εἰς τὴν ἀπλότητά των καὶ εἰς τὸ θέλημα τῶν νεωτεριστῶν αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς τοὺς σημερινούς καιροὺς ἡ φιλοδοξία τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν κινδυνεύει νὰ δώσῃ εὐρείας διαστάσεις εἰς τὰς ἐκδρομὰς τῶν διακοπῶν. Διασχίζουσι πᾶσαν τὴν Ἑλβετίαν, ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, διὰ νὰ δεῖξωσιν ὄριζοντας μακρινούς εἰς μαθητὰς ἀγνοοῦντας εἰσεῖτι τὰ ἀξιοθέατα τοῦ ἑαυτῶν καντονίου. Διὰ νὰ διανύσωσι δὲ ταχέως τόσῳ μεγάλων ἀποστάσεων, ἐπιβιβάζονται εἰς σιδηροδρόμους καὶ ἀτμόπλοια ἢ πεζοπορία εἶνε μόνον μέσον μεταβατικόν. Τὸ τοιοῦτον προξενεὶ πνευματικὴν καταπόνησιν νέου εἶδους· διότι τὰ παιδία, μὴ δυνάμενα ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ πάντων τῶν δεικνυόμενων αὐτοῖς ἀντικειμένων, βλέπουσι παραλούνοντας ἀνθρώπους καὶ χῶρας, ὡσεὶ ἐντὸς μαγικοῦ φανοῦ καὶ ἐκ τῶν μυρίων πραγμάτων ἅτινα διαβλέπουσι, μόλις ἀπομένουσιν εἰς τὴν μνήμην των ἀρίστοι τινες καὶ συγκεχυμένοι εἰκόνες. Ἐπανέρχονται κεκμηκότα τὸ τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν, ἀπαυδήσαντα ἐκ τόσων διαταρακτικῶν θεαμάτων, ἀλλὰ μὴ ἐνδυναμωθέντα καὶ μὴ ἀναζωογονηθέντα ἐκ τῶν γαλῆναιων σκηνῶν τῆς φύσεως. Πόσῳ προτιμότερον θὰ ἦτο διὰ τὰ παιδία νὰ διέλθωσι μερικὰς ἐβδομάδας εἰς τινὰς τῶν οὕτως λεγομένων ἀποικιῶν τῶν διακοπῶν, ὧν ἡ ἴδρσις εὐλόγως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἱκανοποίησις τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Ρουσσώ παραστάσεων ὑπὲρ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου! «Πεῖψατε τὰ τέκνα σας, ἔλε» γεν, ἵνα ἀνανεώσωσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἑαυτὰ καὶ ἀνακτήσωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς τὴν ἀλήθειαν» τὴν ὁποίαν ἔχασαν διαιτῶμενα εἰς τὸν μεμο-

»λυσμένον ἀέρα τῶν κατωκημένων τόπων.» Περὶ τούτου οὐδεὶς ὑπάρχει φόβος ἐκ τῆς καταχρήσεως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, ὅταν ἐκτελῶνται αὐταὶ διὰ μαθημάτων σχολαστικῶν καὶ ἀναιρῶν· πολλὰς οὖν οἱ μαθητικοὶ περίπατοι μεταπίπτουσιν εἰς διδασκαλίαν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συλλογῆς βοτανῶν καὶ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως. Ἄς πραγματοποιήσωμεν τὰς συμβουλὰς τοῦ Ρουσσώ, ἀλλ' ἃς μὴ διαστρέφωμεν τὸ νόημά των.

[Ἐπεται συνέχεια]

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἀπὸ τὸν κ. Ν. Ἐπισκοπόπουλον.

Τὰ ἐξῆς μοῦ ἔλεγε ἅποιος :

«Φῶς μελιχρὸν κατέλουε τὴν θαυμαστὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας· δὲν ἦτο τὸ φῶς τοῦ θέρου τοῦ λαμπρῶν, τὸ θαμβῶνον, τὸ ἀποκροῦον τὴν ἀσθενῆ τοῦ ἀνθρώπου ὄρασις, ἦτο πρᾶρον, ἡμερον φῶς, φῶς φιλικόν, συγκαταβατικόν, θωπεῦον, ἕλκυν τὸς ὀφθαλμούς μας. Ἦτο Φεβρουάριος ἀκόμη, χειμῶν διὰ τὸν ἄλλον κόσμον· ἡ ἄλλη γῆ ξηρὰ ἀκόμη, λευκή, γραῖα ρυτιδωμένη· ἀλλὰ διὰ τὴν θεϊκὴν κοιλάδα τὸ γῆρας εἶναι ἀγνωστον καὶ ὁ χειμῶν εἶναι νεότης· ἦτο ἔφθιος ἤδη ἡ φύσις, ἀλλ' ἔφθιος ὡραῖος, σφριγηλός, ῥωμαλέος, ὡσάν τὸν Παντάρχη ἔκεινον, τὸ ἰδανικόν τοῦ Φειδίου. Ἀκόμη δὲν εἶχε πνεύση τῆς ἀκμαίας ἀνοιξίως ὁ αὐθάδης ὄργανος, ἀκόμη τῆς Ἥλειας ἡ γῆ δὲν εἶχε σκεπασθῆ καὶ εἰς τὴν ξηροτέραν αὐτῆς γωνίαν ἀπὸ τὴν ἀδρᾶν τὴν πολύχυμον χλωρίδα τοῦ Ἀπριλίου τῆς γῆς τὸ σφρίγγος εἶχε ἀκόμη ὄνειρον χροιάν, πνοὴν ποιήσεως, ἰδεώδη μορφήν. Πλούσιος ἀκόμη ὁ Ἄλφειος ἐκύλιε τὰ ἐπαπόταμα γλυκὰ νερά του εἰς κομψούς καὶ βραδεῖς ἔλιγμους· ἤρεμος καὶ αὐτάρκης, ὡς ὦριμος ἀνὴρ, δὲν ἔσπευδε νὰ περάσῃ τὸν πόντον καὶ νὰ φθάσῃ τὴν γλυκεῖαν του Νύμφην· ἐνῷ θολὸς καὶ θορυβώδης ὁ Κλάθεος, ὁμοίος πρὸς ζωηρὸν νεανίαν, ἔσπευδεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός του. Μαλακὰ καὶ μαλακὰ ἀνέβαινον αἱ γραμμαὶ τῶν πέριξ βουνῶν· μαλακὰ ἦσαν καὶ τὰ χρώματα τὰ ποικίλα, ἀπὸ τὸ πλεόν σκιερὸν ἕως τὸ πλεόν ξανθόν, τὰ πρασινίζοντα τὸ τυπαῖον καὶ τὸ Κρόνιον καὶ τῆς κοιλάδος τὰς ἐλαφρὰς κυματώσεις.

Σκορπισμένοι εἰς τὰ ἑρείπια, ἄλλοι ὀρθοί, ἄλλοι καθήμενοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γηραιοὶ ἐπιστῆμονες καὶ φιλόκαινοι νέοι, ἔρασταί τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἔρασταί τῶν ταξειδίων, ἄλλοι βρωμάδεις καὶ ἄλλοι προσεκτικοί, διακόσιοι περὶ τοῦ ἐκδρομῆς, Γάλλοι, Ἑλλήνες καὶ Ἴταλοί, ἠκρωμένθα τὸν ἀγορεύοντα καθηγητὴν. Ἐκεῖ-

νος όμλει από του ναού του Διός· ύψηλός και ισχνός με μακράν γενειάδα, με μάτια σβηρά και βαθιά, έφαινετο πλέον εις έιστάσεις και μη πιστεύων εις τὸ παρόν. Τέκνον του όμιχλώδους Βορρά, αλλά τρώμιος του φωταυγούς Έλληνισμού, έίχεν έλθη να προσκυνήση τον βωμόν του αιώνιου Καλού, ήγούμενος όμιλου θιασωτών. Και τώρα εις βέουσαν Γαλλικήν, πλήρη χάριτος και πλήρη εικόνων, ανέπλαττε κόσμους παλαιούς και επρόβαλλεν αυτούς ενώπιόν μας.

Οί Θεοί και οι ήρωες και οι άνδρες οι όμοιοι προς αυτούς, από του Πέλοπος του έρωτύλου Φρυγός μέχρι του εσχάτου ιερέως—φιλοσόφου του άποσθησκόντος υπό λάκτισμα φανατικών και σβύνοντος με την εσχάτην πνοήν του ένα κόσμο μοναδικόν,—όλοι παρήλασαν ενώπιόν μας πλήρεις φωτός και πλήρεις κάλλους, πλήρεις δόξης και μεγαλοφυίας.

Και είδομεν τους φωτεινούς λόφους και τας όχθας του ποταμού, και τὸ στάδιον και τὸν ίππόδρομον πέραν σκεπασμένους από Έλληνες άπλους και ώρχίους, εν βλέμμα των όποιων έβραβευε την μεγαλοφυΐαν. Και πνεύμα ρώμης και πνεύμα χάριτος ήπλώθη υπεράνω ήμῶν. Και είδομεν εις κάθε βήμα ανακύπτοντα ένα νικητήν τρισένδοξον και τρισευδαίμονα, και κάθε λίθον μεταπλαττόμενον εις καλλιτέχνημα θαυμαστόν εις τους αιώνας. Και είδομεν τον Όλύμπιον Δία, τον πατέρα του πάλαι κόσμου—του ώρειοτάτου και ευφυστάτου των κόσμων—μετουνσιούμενον εις χρυσόν και εις έλέφαντα, και τον Φειδίαν τον ισόθεον έφορώντα τὸ έργον του και επευφημούντα ό,τι έμελλον να επευφημήσωσιν οι αιώνας· «ότι τὰ πάντα καλά λίαν».

«Καλά λίαν» αλήθως· και όμως πρέπει να ήμεθα παράδοξοι άνθρωποι και εγώ και αυτή· εκαθήμεθα επάνω εις εν λειψανον κιονοκράνον, τὸ όποιον ό χρόνος είχε μαυρίση και ό βρυός μισοσκεπάση· τὰ χέρια μας ήσαν ήνωμένα, αλλά περισσότερο ήνωμένα ήσαν αι ψυχαι μας· και εις πασαν του ρήτορος εξερχσιν, εις πάντα ενθουσιασμόν αϋτου και των ακροατών, εις παν ύψηλόν του Όρχιου εγκώμιον εκυτταζόμεθα· και τὰ μάτια μας έλεγαν φανερά· «Όρχιαι πράγματα ήσαν αυτά, αλλά υπάρχει κατι ώρειότερον άκόμη· και τὸ κατι αϋτὸ είναι ό έρωσ μας, είμεθα ήμεεις». Και ήλθε στιγμή, κατά την όποιαν έκαρύνθημεν την Ιστορίαν, τὸ κάλλος αϋτὸ τὸ υπαρχαν, τὸ άσρκιον πλέον, τὸ νεκρόν· και εστρέψμεν τὰ βλέμματά εις την περίξ φύσιν την αιώνιαν. Την στιγμήν εκείνην ό ρήτωρ έδεικνυε τον Κρόνιον λόφον και άπηύθνε προς αϋτόν τεχνικήν άποστροφήν· έρνανταζετο ενθρονισμένους εκεί τους Έλληνοδικας, τους σεμνούς και άδεκαστους, τους θεματοφύλακας της χαρῆς και της ύστεροφημίας των Έλλήνων· και, αφού

με πολλήν άγχίνοιαν παρέβλε τον άρχαϊον γαλήνιον πολιτισμόν προς τον σημερινόν τον ύλικόν και άγωνιώδη, και επεκαλείτο τὸ πνεύμα της άρχαίας Έλλάδος προς εξαγνισιν ήμῶν από του πνεύματος του Μυχμωνά, εν μέσω ζωηρών επευφημιών έδιδε τὸ σύνθημα της αναχωρήσεως. Και τὸ σμῆνος εκείνο τὸ ποικίλον τον ήκολούθησε καθ' όμιλους ή κατά ζεύγη· άφῆκαν την ιεράν Άλτιν, διήλθον δια του Γυμνασίου και της Παλαίστρας, έρριψαν τελευταίον βλέμμα προς τὰ έρείπια του Όρχιου και του ναού του Διός, και διελθόντες την γέφυραν του Κλαδέου έτραπήσαν προς τὸ Μουσεϊον.

Εμείναμεν μόνοι ήμεεις οι δύο εν μέσω της σιγῆς και εν μέσω των έρειπιών· τὰ βλέμματά μας προσηλούοντο άκόμη επί του Κρονίου· άγέρωχος ό βρασιλεύς της κοιλάδος, σκεπασμένος από τον δρυμόν, τον όποιον έσεβάσθησαν οι αιώνες, σκιερός, κρυμμένος, μυστηριώδης, έφαινετο προκλών εις άνάγκασιν με άκαταμάχητον έλξιν· και όμως κνεϊς εκ των συντρόφων μας δέν ειχεν άναθή· και ήτο ευεξήγητον τούτο· ό Βαϊδεκερ δέν συνιστά την άνάγκασιν του ένεκα των άκάνθων· και οι άνθρωποι εκείνοι, οι διαπλεούσαντες θαλάσσας χάριν της Όλυμπίας, έπτοήθησαν από τας άκάνθας του όδηγοῦ των· τόσον τὸ καλύτερον δι' ήμας, που θά άνεθαίναμεν· διότι ήθελομεν να άναθώμεν· τὰ μάτια μας συναντηθέντα εξέφρασαν την δμόθυμον άπόρασιν μας, και με δμόθυμον όρμήν επατήσαμεν την γην την χλοηρόρον.

Αφ' ότου ήγαπώμεθα, ήτο ή πρώτη φορά που έμέναμεν μόνοι μακράν παντός όφθαλμοῦ υπόπτου ή ζηλοτύπου· και όμως οι παλμοί μας, όμαλοι έως τότε, έγειναν αϊφνης άτακτοι και ισχυροί, ή φωνή μας έγεινε άσθματική, εξηράνθησαν τὰ χείλη και οι λάρυγγές μας, και τὰ πόδια μας αίμωδίασαν και δέν επροχώρουν. Έν τούτοις δέν ήτο άνέραστος κορασίς, και δέν ήμην μαθητής εις τον έρωτα. Αφ' ότου ό θάνατος του συζύγου της την άφῆκε χήραν και πλούσιαν, εν τη λαμπροτάτη άκμή του κάλλους και της ηλικίας, πολλά χείλη έψιθύρισαν εις τὰ ωτά της λόγους έρωτικούς, άηδεις ή και γλυκεϊς. Άλλ' όμως ήμην βίβχος ότι τὸ προς έμέ αίσθημά της ήτο τὸ βαθύτερον και άρτιώτερον της ζωῆς της· και τὸ βάθος αϋτὸ ήτο ή πηγὴ των διασταγμών μας· ή ευτυχία μας έπτοεί· άκίνητοι και οι δύο έδλέπομεν προς την γην εν σιωπῇ, όταν αϊφνης εκείνη με έσυρεν από την χείρα, και με τον λεπτόν δάκτυλόν της μου έδειξε κατι εις την γην παρά τους πόδας μας· ήτο μία σκηνή συνηθεστάτη· μία μέλισσα εκάθητο επί μιας άνεμώνης· είχε διανοίξη βιαίως τὰ πέταλά της και, βυθισμένη εις την κάλυκα, έμύζα τὸ νέκταρ με άπλετον ήδονήν· άσθενής εκείνη επί του τρυφε-

ρου μίσχου της ελικνείτο περιπαθώς και εκλινε προς την γην υπό τὸ βάρος του άρπηχῆς εντόμου· και όμως δέν παρείχε την εντύπωσιν πάσχοντος· τούναντίον προσετίθειτο θεαυτικώς επί της ράχεως της μελισσης και, με ήδονικὴν εγκατάλειψιν, παρείχε τὸ μέλι της χάριν της άθνασίας. Άλλά πλησίον εκεί, πολύ πλησίον του έναγκαλισμού των, ειχε στηθή όλεθρία παγίς· εν μέσω της χλόης μία σούρα μικρά και λιγυρά, πρασίνη και αϋτή ως ή χλόη, ήνοιγε τὸ μικρόν της στόμα και ενήδρευε την λείαν της, καρδοκοῦσα την στιγμῆν, καθ' ήν τὸ τρυφερόν σύμπλεγμα ήθελεν εγγίσην την γην· ή κοιλιὰ της συνεπαζτο ήδη, και τὸ βλέμμα της τὸ όξύ ήκολούθει τας κινήσεις του άνθους και του εντόμου· αϊφνης ή άκόμεστος μέλισσα βαθύτερον βυθισθεΐσα κατέσπασε βιαίως την άνεμώνην, και άμφοτέροι ήγγισαν την γην· μία στιγμή και τὸ εντομον δέν υπήρχε πλέον ειμή εν τη κοιλιᾷ του έρπετου, τὸ όποιον έφυγε προς άλλην θήραν. Βεβηλωμένη, σαλακωμένη, με ανοικτά και άδροσα τὰ φύλλα άνέκυψε μόνη ή άνεμώνη· εις μάτην ειχε χάση και τὸ μέλι της και την γυριν.

Τί τάχα εσυμβόλιζεν ή σκηνή εκείνη, και ποίως σκέψεις διήγειρεν εν ήμῖν, άκόμη σήμερον δέν είμπορώ να είπω ακριβώς· ειξείρω μόνον ότι εκλινε την άπόρασιν μας.

—Τελείωσε, μου ειπεν, άνεθαίνομεν· και εκρεμάσθη εις τον βραχιόνά μου.

Και εκινήσαμεν σιγά σιγά· δέν ήκολούθησαμε την συνήθη από του Κλαδέου τριβόν· έβελίσαμεν κατ' ευθείαν· άφήκαμεν άριστερά τὸ Όρχιον, διήλθομεν τους θησαυρούς και τους Ζάνας, και ήρχισαμεν την άναρρίχησιν. Πυκνός πυκνός ό δρυμόν μόλις άφινεν ίχνη μονοπατίου· άγριελιές και πρινάρια και σχίνοι και κέδρα και παλιούρια και βάτοι και άγριαπιδιές ύφιναν πυκνά τὰ κλωνάρια των εις στέγην σχεδόν άδιάπεραστον, υπό την όποιαν εκρυφοζούσαν άσφαλως κάθε λογῆς και κάθε χρώματος λουλούδια, κυλάμينا και πασχαλίτσες και γαλάζια βολβουλούδα και άσφοδέλοι άγνόητος νεκριής. Τὸ έδαφος ενιαχοῦ υπερέκειτο καθέτως ήμῶν και ήτο άνάγκη να άνελκυσθώ δια των χειρών και να άνελκύσω έπειτα και αϋτήν.

Από διαστήματος εις διάστημα έστεκόμεθα επί σημείου τινός όμαλου και εστρέφομεν προς την κοιλάδα. Όλονεν ευρύτερος ήνοιγετο ενώπιόν μας ό ήρίζων· ό Άλφειός μας έδεικνυε περισσότερος έλιγμούς του και στενωτέρων την άργυράν λωρίδα του, σμαλτωμένην τώρα από τὰ δένδρα τὰ προσβαλλόμενα επ' αϋτῆς· τὰ μικρά άντικείμενα εξηφανίζοντο και τὰ μέτρια έφαινοντο συγκεχυμένα· ήδη ό χώρος των άνασκαφών, ό πολυώνητος, έφαινετο ως άσημντον σημειον εις την ευρείαν όπτικήν περιοχήν μας· γήλοφοι πριν

ύψηλοι ίσοπεδώνοντο βαθμηδόν προς την κοιλάδα· μακράν, περι τὸ Μουσεϊον, ως μυρμηκία εφάνοντο οι σύντροφοί μας· μία ψευδαίσθησις μας κτελάμβανεν, ότι ύψόμεθα υπεράνω του κόσμου και εξω αϋτου, ότι υπήρχομεν μόνοι ήμεϊς και ό δρυμόν του Κρονίου.

Τέλος εβθάσαμεν εις την κορυφήν και επατήσαμεν επί μικρού όμαλου όροπέδιου· ήτο στρωμένοι με λευκάς μαργαρίτας, και σχίνοι άνθισμένοι τὸ εκλειον πανταχόθεν· μία μικρά άγριαπιδιά, με πράσινα τρυφερά φυλλάκια και πλούσια λευκά άνθη, έθροεί άρμονικώς θεαυομένη από λεπτόν άγεράκι· δύο βριβυλιοί έπέτων περι ήμας με τας βρεχίας σάλπιγγάς των διαλαλόντες τὸ έρατεινόν έαρ, της φύσεως την αναγέννησιν.

Εκαθίσαμεν εις τὰ λουλούδια κάτω από βαθυγάλανον ουρανόν· ήτο όλίγον κουρασμένη· έλαφρόν άσθημα εκόλου τὸ στήθος της, και λεπτή πορφυρά έβκαπτε τας παρειάς και τους κροτάφους της· τὰ χείλη της άνασυρμένα άφιναν να φαίνωνται τὰ μικρά λευκά της δόντια· άνεμισμένα τὰ μαλλιά της εκέπαζαν τὸ νοσημον μέτωπόν της. Ητο ώραία, αλήθως ώραία. Παρεμέρισα με τὰ χέρια μου τὰ μαλλιά της, και έβύθισα τὸ βλέμμα μου εις τὰ μάτια της· ήτένιζα τὰ βάθη της ψυχῆς της.

Ητο ευτυχής· και ή ευτυχία της, ή πλήρης, ή αύτάρκης, έλαμπεν εις τὸ πρόσωπόν της, ήκτινέβυλει εις τὰ μάτια της, και όταν άκόμη κατέβημεν από τον ιερόν λόφον.

Ω! δέν θα λησμονήσω ποτέ της καταβάσεως εκείνης τας θελκτικὰς λεπτομερείας· ήκολούθησαμεν τὸ μονοπάτι του Κλαδέου· ό κατήφορος επέσπευδε τὸ βήμά μας, και όταν εβθάσαμεν εις τον ποταμόν, ήμεθα και οι δύο διψασμένοι· παρά τους πόδας μας εκελάρυζε νεράκι διακυγεί· εκυψα παρά την ρίζαν ίτέας άνθισμένης, και έπια με τας παλάμους· έπειτα με τας παλάμας μου έπότισα και αϋτήν. Απέναντί μας, εν μέσω του ποταμοῦ, επί λίθου μεγάλου και λείου, δύο χωρικά εκοπάνιζαν τὰ πλυμένα ενδύματά των· ή μία είδε την σκηνήν και εστάθη με τον κόπανον και τας χείρας άνυψωμένες.

—Μωρή, ειπεν εις την σύντροφόν της, ιδές ευτόυνη, τί όμορφη είναι στοχιά της!

—Γυιέ μου, ειπεν ή άλλη, νεράϊδα του βουνοῦ ή στρίγλα!

Εγγελάσαμεν δια την έκφρασιν, και διέβημεν τον Κλάδειον.

Παρά την δεξιάν αϋτου όχθην, την προς τὸ Μουσεϊον, συνητήσαμεν δύο παιδιά· τὸ εν, κόρη 10—12 έτών με καθαρόν μωραϊτικόν τύπον, ειχεν επινόηση περιεργον μέσωσιν κερδοσκοπίας· ειχε συνάζη πλήθος μικρών γελωνών, τας όποιās έφερεν εκεί να πωλήση εις τους Φράγγους· τὸ

ἐμπόρευμα ὄμως, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχε πολλὴν ζήτησην καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἐσύναζε τῶρα νὰ φύγῃ.

Παρ' αὐτὴν ἕνας μικρὸς Μωραΐτης ἔφερεν ἐντὸς βρωμεροῦ μανδηλίου ποσόν τι γραμματσοτήμων πρὸς πώλησιν· αὐτός, ὡς φαίνεται, κάτι εἶχε κερδοθή, καὶ ἐμέτρει τῶρα τὰ κέρδη του· ἐπιείραζε δὲ τὴν μικρὰν χελωνοπώλιδα.

— Ἐφυγαν, μωρὴ Μαρῶ, πᾶμε τῶρα· σκάρα τες νὰ τὲς ἀρμέξεις, μωρὴ, νὰ πῆξης τὸ γάλα τους τυρὶ.

— Νὰ δύο, εἶπεν ἐκείνη, ὅταν μᾶς ἀνεκάλυψεν ἐρχομένους, καὶ εὐθὺς ἔσπευσε πρὸς ἡμᾶς ἐπιδεικνύουσα τὰ πτωχὰ ζωᾶ·

— Κόττα γαλλίνα, μπόνο μπόνο, πάρτε, πάρτε.

— Μωρὴ, τῆς ἐφώναξεν ὁ μικρὸς μάγκας, ὁ ὅποιος ἤρχετο κατόπιν ἀνακυκῶν τὰ γραμματσοσήματά του, μωρὴ Μαρῶ, πὲς τους σινιόρε, μωρὴ γιὰ νὰ πάρουν, σινιόρε πὲς τους.

— Σινιόρε, εἶπεν ἡ Μαρῶ ἀδεξιῶς ὑπάκουουσα, κόττα γαλλίνα, μπόνο μπόνο.

Καὶ μᾶς ἠτένιζεν ἐν τούτοις ἀσχυροδραμικῆ.

— Μωρὲ Ποῦλο, εἶπεν αἴφνης, τί ὁμορφος ποῦναι τοῦτος ὁ Φράγγος!

— Μὰ καὶ τούτη, μωρὴ Μαρῶ, εἶπε τὸ ἀγόρι, τί σοῦ λέει! ποτέ; μου δὲν εἶδα ὁμορφῆ ἔτσι.

— Ἐγὼ θὰ τοὺς χαρίσω μιὰ χελώνα, εἶπεν ἡ κόρη.

— Κ' ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ποῦλος, ἕναν Ἐρμῆ πῶ ἔχω τῶν ἀγῶνων.

Τὸ ἀστεῖον τοῦτο φιλοφρόνημα μᾶς ἐκολάκευσε καὶ τοὺς δύο παραδόξως. Ἐφιλοδώρησαμεν τοὺς μικροὺς θαυμαστάς μας καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Μουσεῖον. Δὲν εὗρομεν κανένα ἐκ τῶν συντρόφων μας· ἀκολουθοῦντες τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδρομῆς εἶχαν συναχθῆ εἰς τὸ ξενοδοχείον· ὑποθέτω μάλιστα ὅτι καὶ δὲν ἦτο ὄρα ἐπισκέψεως τοῦ Μουσείου· ἀλλ' ὑπάρχει ἐκεῖ γερόντιον ἀγαθὸν καὶ σοφόν, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ μᾶς ἐξήτασε καλὰ καλὰ μὲ τὸ βλέμμα, ἔπειτα ἐμειδίασεν ἐμφαντικῶς καὶ μᾶς εἶπε γαλλιστί·

— Εἰσέλθετε· διὰ σὰς εἶναι πάντοτε ὄρα.

Εἰσήλθομεν χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τί ἐνόει μὲ τοῦτο καὶ διατὶ μᾶς ὠμίλει γαλλιστί.

Ὁ κόσμος παρήρηχο, μόλις θύγων ἡμᾶς ὡς αὔρα λεπτῆ καὶ ἀνεπαίσθητος· αἱ ψυχῆ μᾶς ἔπλεον εἰς γαλήνην, τὴν εὐρεῖαν ἐκείνην γαλήνην, τὴν ὁποίαν γεννᾶ βυθία ἀπόλαυσις ἢ λύπη βυθία καὶ ἀπελπίς· τὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκει πάντοτε ἡ φιλοσοφία, ἐπιπόνως ἀναρριχωμένη τὴν ἀερώδη κλίμακα τῆς ἀφαιρέσεως, ἐπιτυγχάνει δ' ἐνίοτε ἡ θρησκεία ἢ ὁ μυστικισμὸς. Διὰ τὴν ψυχὴν τὴν βυθισμένην εἰς τὴν γαλήνην αὐτὴν ὁ κόσμος ὁμοιάζει μὲ μακρινὸν ἀιμαλόν· ἀπὸ τὴν βοήν του τὴν πολυτάραχον,

ἀπὸ τοὺς θρήνους τῆς ὀδύνης, ἀπὸ τὰ κλαυθμηρὰ παραπόννα, ἀπὸ τὰς ἰαχὰς τῆς νίκης καὶ τῆς χάρας, ἀπὸ τὸν βρυγμὸν τῶν παθῶν, ἀπὸ τὸ βαρὺ ἄσθμα τῶν ἀγωνιζομένων, ἀπὸ τὸ χμουσον αὐτὸ καὶ ἀσύμφυλον συνήχημα, ἄλλο δὲν φθάνει εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ ἡλὼ ἄσθενῆ, μονότονος, ναυουριστικὴ, ὁμοία μὲ τὸν ψίθυρον δάσους ὑπὸ λεπτῆς πληττομένου βροχῆς.

— Ὁ Ἐρνέστος Κούρτιος, μᾶς εἶπεν ὁ γέρον δεικνύων μαρμαρινὴν μορφήν, ἰσχὴν καὶ νοήμονα· εἰς αὐτὸν ὀφείλονται αἱ ἀνασκαφαί.

— Ἄς εἶναι τὸ ὄνομά του εὐλογημένον· ὑπῆρξεν ἐραστὴς τοῦ καλοῦ, θεράπων τοῦ πολιτισμοῦ, προστάτης τοῦ ἐρωτός μας· εὐλογημένον ἄς εἶναι τὸ ὄνομά του.

— Ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ Ρωμαϊκά; (ἠρώτησεν ὁ γέρον μονολογῶν)· ἀλλ' ὄχι, πρέπει νὰ ἴδετε τὸ τέλειον κάλλος, τὰ ἔργα τῆς λαμπρᾶς ἀκμῆς· ἰδοῦ· αἱ μορφαὶ αὐταί, αἱ πλήρεις κινήσεως καὶ πλήρεις ὀρθῆς, εἶναι ἔργα τοῦ Ἄλκαμένου· ἡ μάχη τῶν Λαπιθῶν καὶ τῶν Κενταύρων· ἴδετε· ὁ ἀνὴρ αὐτός ὁ ὑψηλός, ὁ εὐμελής, ὁ ἀτάραχος, ὁ τεῖνων ὑπερόχως χεῖρα προστάτιδα, εἶναι ὁ Ἀπόλλων· εἶναι ἐξ ἀπαντος θεός, δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἶναι ἀνθρωπος, ὡς θέλει ὁ Παυσανίας· ἐάν ἦτο ὁ Πειρίθους—εἰπέτε καὶ σεις—θὰ ἐβλεπεν ἀπαθῶς τὴν ἀγαπημένην του γυναῖκα ἀπαγομένην ὑπὸ τῶν τεράτων; ἰδοῦ αὐτά· εἶναι Κένταυροι, τέρατα ἐκφυλα καὶ διφυῆ, ἐνσάρκωσις τῆς κτηνώδους ρώμης· ἐμόλυναν τὴν φιλόξενον στέγην, ἐβιβήλωσαν τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀβρότητα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παρθένων· καὶ διὰ τοῦτο ἐτελείωσαν ἀλγινῶς· ἴδετε τὴν σαρκικὴν ὀδύνην εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ ἀγγομένου, τοῦ δάκνοντος τὴν χεῖρα τοῦ Κινέου· δὲν ἔχουν κἄν τὰ δίκαια τοῦ ἐρωτός· τί κοινὸν μεταξὺ τῆς εὐλαβοῦς λατρείας καὶ τῆς σκαιᾶς βιαιότητος; δὲν εἶναι ἔτσι;

Ὁ γέρον ἦτο χαρίεις καὶ λάλος, ὡς ἀρμόζει εἰς ὀδηγόν· αἱ φράσεις του, εἰ καὶ εἰς γλώσσῃ ξένην, ἐξήρχοντο ὄμως λεῖαι καὶ στρογγυλαὶ ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεώς του· σιγὰ σιγὰ μᾶς εἴλκυσε τὴν προσοχὴν· τοῦ ἔξω κόσμου ἡ ριπὴ μᾶς ἔψαυεν εὐρύτερον τῶρα.

— Καὶ ἀπὸ τὴν κίνησιν εἰς τὴν ἡμεῖον (ἐξηκολούθησεν ὁ ὀδηγός)· ἰδοῦ αἱ μορφαὶ αὐταί· εἶναι ἴσως ἔργα τοῦ Παιωνίου τοῦ Θρακῆ· ἰδοῦ ὁ ἀνὴρ αὐτός, ὁ μέγας, ὁ βασιλοπρεπής· εἶναι ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, προστάτης τοῦ ἐρωτός καὶ τῶν ἀγῶνων· ὁ νεανίας αὐτός, ὁ ραδινός, εἶναι ὁ Πέλοψ, βάρβαρος ἀλλὰ φίλος τῶν θεῶν· τὸν ἐπροίκισαν μὲ ρώμην καὶ κάλλος, καὶ εὐγένειαν θεογενῆ, καὶ πλοῦτη ἀμύθητᾶ· καὶ ἦλθε νὰ καταθέσῃ πάντα ταῦτα καὶ τὴν ζωὴν του ἴσως ἀκόμη, ἐνώπιον μᾶς καλλοῦ· ἰδοῦ αὐτὴ, ἡ σεμνὴ καὶ αἰδύμων· εἶ-

ναι ἡ Ἰποδάμεια, ἡ καλλονὴ ἡ περιμάχητος τῶν ἥρων· δέκα τρεῖς ἥρωες, ἀπόγονοι τοῦ Διός, ἐφρονεῖθησαν χάριν αὐτῆς, θύματα τοῦ πατρός της Οἰνομάου, τοῦ βαρέος τούτου καὶ σκυθρωποῦ, ἢ μᾶλλον θύματα τοῦ ἐρωτός καὶ τοῦ κάλλους.

Καὶ ταῦτα λέγων μᾶς ἠτένιζεν ὁ γέρον μειδιῶν. Ἀντηλλάξαμεν καὶ ἡμεῖς βλέμματα, καὶ μειδιάματα ἐπήνθισαν εἰς τὰ χεῖλη μας, διὰ τὸ ὕφος τοῦ γέροντος τὸ ἐλεγειακόν. Καὶ ἔλεξαν, μεταφραζόμενα, τὰ μειδιάματα καὶ τὰ βλέμματα· τὸ ἰδικόν μου·

«— Εἶχε λοιπόν καὶ αὐτὴ ἀξιώσεις καλλονῆς; » τῆς φίλης μου·

«— Δὲν ἔξιζε δὲ καὶ τόνσον»·

τοῦ γέροντος·

«— ἔχετε δίκαιον, ἀλλὰ περιμεῖνατε».

— Στρέψατε τῶρα δεξιὰ· ἰδοῦ ἡ νίκη τοῦ Παιωνίου. Ὁ Χρόνος ἀφήρηκε τὰς πτέρυγας της, καὶ ἡ Τύχη ἐφθόνησε τὸ καλὸν πρόσωπόν της· ἀλλὰ ποῖος ποτε θὰ τῆς ἀρνηθῆ τὴν εὐπετῆ χάριν, τὴν θαυμαστὴν ἐλαφρότητα! μάρμαρον πετῶν ἐφαντάσθητε ποτε; καὶ ὄμως ἰδοῦ αὐτό· οἱ ἄβροι της πόδες μόλις ψαύουσι τὴν γῆν, καὶ πολύπτυχος ἀνεμοῦται ἡ μαρμαρινὴ ἐσθῆς της· θαῦμα τέχνης, θαῦμα ἰσορροπίας. Σκεπασμένα ἀπὸ μάρμαρον διαφανὲς τὰ θέλητρα τῆς τὰ παρθενικά, φαίνονται μᾶλλον γοητευτικά· ἴδετε τὸ στήθος τὸ εὐπαγές καὶ καλλίσφαιρον, τὸ ἐνδύομενον μὲ τὴν γυμνότητα μόνην—τὴν γυμνότητα τὴν ἀγνήν, τὴν ἀφελῆ, τὴν αἰδήμονα· ἴδετε τὴν κνήμην τὴν εὐτορνον καὶ γλαφυράν, τὴν ραδινὴν ὀσφύν, τὰς λαγόνας τὰς πλήρεις σφρίγγους καὶ πλήρεις παρθενίας, καὶ φαντάσθητε τῶρα αὐτὴν ἄρτιαν, μὲ τὴν αἴγλην τοῦ κάλλους, μὲ τῆς νεότητος τὴν στιλβηδόνα, εἰς τὸ βάθρον αὐτῆς τὸ πανύψηλον, μὲ τὰς πτέρυγας τὰς μακρὰς καὶ μαρμαίρουσας, τὴν ζώνην τὴν χρυσῆν καὶ περίτεχον, μὲ τὸ πρόσωπον—πρὸ πάντων τὸ πρόσωπον τὸ ἀκτινοβολοῦν ἐκ κάλλους οὐρανοῦ—καὶ εἰπέτε μου, ὑπῆρξε ποτὲ γυνὴ τελειότερα, παρθένος μᾶλλον ἐρατεινῆ;

«— ὦ, ναί, γέρον—ἐσκεπτόμην ἐγὼ—φαντάζομαι ὅλα αὐτά, καὶ φαντάζομαι κάτι περισσότερον ἀκόμη, καρδίαν πάλλουσαν ὑπὸ τὸ στήθος, ψυχὴν ζώσαν ἐν τῷ μαρμαρῷ, ψυχὴν χαρίεσσαν καὶ γλυκεῖαν, εὐδὴ καὶ παρθενικὴν, ψυχὴν μὲ ὄνειρα καὶ πόθους ἀορίστους, ἀξίεραστον καὶ ἐρώσαν, ἀν θέλῃς—καὶ ὄμως δὲν εἶμαι σύμφωνος μὲ σένα· ὄχι· εἰξέυρω κάτι πλεον τοῦ ἐρωτός καὶ πλεον τοῦ κάλλους καὶ τῆς παρθενίας, τὸ πάθος καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν εἰς αὐτό. Τῆς γυναικῆς τὸ ἰδεῶδες δὲν εἶναι δι' ἐμὲ ἡ λευκὴ Ναισικὰ, εἶναι ἡ Διδώ, ἡ θερμὴ, ἡ οἰοστρήλατος, ἡ φλέγουσα καὶ φλεγόμενη, ἡ ἀπολάουσα καὶ ἀλγούσα, ἡ σπαράττουσα τὰ

σπλάγγνα αὐτῆς, ἡ πυρπολοῦσα τὸ τηκόμενον σῶμα, ἡ μισοῦσα καὶ καταρωμένη, ἀλλὰ πάντοτε ἐμπαθῆς, βυθία, ἰσχυρά, ταραχώδης.

Καὶ μὲ τὰς σκέψεις αὐτάς ἐκάμψαμεν ἕνα πινσόν καὶ εὐρέθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν τὴν ἐσωτάτην.

«— Ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους», μᾶς εἶπεν ὁ ὀδηγός, καὶ ὑποκλιθεὶς μᾶς ἀφῆκε μόνους.

— ὦ! ὁ Ἐρμῆς!

— Αὐτός εἶναι ὁ Ἐρμῆς!

— Τί χρῶμα!

— Ἀλλὰ εἶναι σὴν σῶμα!

— Κύτταξε.

— Ἴδεις.

— Τὸ στήθος.

— Τὰ πόδια.

— Τὸν λαιμόν.

— Τὸ κεφάλι.

— ὦ! τὸ κεφάλι.

— Ἴδεις τὸ κεφάλι!

— ὦ! εἶναι ὠραῖος. . . .

Μὲ τὰς φράσεις αὐτάς, τὰς οὐδὲν σημαίνουσας, μὲ τὰς φωνὰς τὰς σχεδὸν ἀνάρθρους, ἐξητήσαμεν κατ' ἀρχὰς νὰ ἀνακουφισθόμεν· ἀλλ' ἐσιγήσαμεν ταχέως, καὶ ταχέως ἐνόησαμεν ὅτι αἱ λέξεις—καὶ ἂν ἀκόμη εἶχον τῆς δύσεως τὰς ἀσυλληπτοὺς ἀποχρώσεις καὶ τοῦ βλέμματός τὴν λεπτότητα καὶ τὸ τάχος, καὶ τοῦ μέλους τὴν εἰσοδυσίαν τὴν μυκίαν—δὲν θὰ ἔλεγαν ὅ,τι ἠθέλαμεν νὰ εἰποῦν.

Καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ θαμβοῦ παρεδόθημεν εἰς αὐτό. Καῦνοι κατέπεσαν οἱ βραχιόνες μᾶς καὶ τὰ πόδια μᾶς ἄτονα μᾶς ἔστυραν μὲχρι τῶν θρόνων, τῶν κειμένων ἀπέναντί του· δὲν συνοούμεθα πλέον, ὁ καθεὶς ἐιργάζετο, ὁ καθεὶς ἐπασχε διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Πλατεῖα—πλατεῖα ἀνοιξαν τὰ μάτια μου, καὶ ἠύρυνθη μετ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐκενώθη πάσης ὑποστάσεως, ἐτόιμη νὰ εἰσοδεθῆ τὸν Θεόν.

Βραδύ—βραδύ τὸ βλέμμα μου ἐταξειδεύεν εἰς τὰ θεῖα του μέλη—ἀποστρεφόμενον μόνον ἀπὸ τὰς ξοανώδεις κνήμας τοῦ Γερμανοῦ ἀριστοτέχνου (:)—ἀπὸ τὸν πόδα τὸν παντέλειον, μὲ τὴν ἰδεῶδη τοῦ ὄνυχος καμπύλην, μὲχρι τῆς κεφαλῆς τῆς θείας, τῆς κεφαλῆς τοῦ Πραξιτέλους. Ποῖα βῶμη καὶ ποῖα ἀπαλότης! δύναμις ἄνευ ἐντάσεως, ἔξαρσις ἄνευ προσπαθείας, ὑπεροχὴ ἄνευ ἐπιγνώσεως! ἦρως ὁμοῦ καὶ παρθένος, τέλειος θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος.

Καὶ ἐμύζων, ἐμύζων τὰς θείας καμπύλας καὶ ὁ Θεός εἰσῆρχετο ἐν ἐμοί, καὶ ἐγίνετο ἡ μόνη ὑπόστασις μου. Κόσμος ὅλος ἐξεδιώκετο ἐξ ἐμοῦ, ὁ κόσμος ὁ ζῶν, τουτέστιν ὁ θνησκῶν, ὁ βέων, ὁ φθειρόμενος καὶ ἀποσυντιθέμενος· καὶ κόσμος ἄλλος εἰσῆρχετο εἰς ἐμὲ· κόσμος Ὀλύμπιος καὶ

'Απολλώνιος, ο αρχαίος Ἑλληνικός κόσμος, ο πλασμένος από φως, και μειδιάμα, και γαλήνη, και ἀρμονίαν. Αἶφνης μὲ ἤγγισεν ἐλαφρὰ μὲ τὴν χεῖρά της τὴν ψυχράν, και μὲ φωνὴν βαθεῖαν μοῦ εἶπε πάλιν·

— Ἴδὲς τὸ κεφάλι.

'ὦ! ναί! τὸν ἐβλεπον και Αὐτὸν και Αὐτήν, και μία σύγκρισις ἐπίμονος, ὀλεθρία ἐφιλοχώρει εἰς τὴν ψυχὴν μου· σύγκρισις Αὐτοῦ και Αὐτῆς.

Αὐτὸς αἰώνιος, ἀγήρως, πάντοτε νέος, πάντοτε ὠραίος, πάντοτε ἔμπεδος και λευκός· λίθος και ιδέα, γαλήνη και τέχνη, καταφρονητὴς τοῦ χρόνου, και καταφρονητὴς τῆς Ἀνάγκης. Τὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ συνομόσωσιν ἐναντίον του, τὸ πῦρ και τὸ ὕδωρ, οἱ σεισμοὶ και οἱ κεραυνοὶ, και οἱ ἄνθρωποι οἱ ἱερόσυλοι δύνανται νὰ συντρίψωσι, νὰ σπαράξωσιν Αὐτόν. Ἀλλ' ὁμως και τὸ μικρότατον αὐτοῦ σπάρραγμα, τοῦ ἄκρου ποδὸς ὁ ἔσχατος ὄνυξ, τῆς τριχὸς τὸ ἀκρότατον ἄσπρον θά μὲν πάντοτε νέον, ὑπέρικαλον, λευκὸν και στερρόν, ἀντικείμενον ἐπέραστον τοῦ θαυμασμοῦ και τῆς λατρείας τῶν γενεῶν και τῶν αἰώνων.

Αὐτὴ δὲ τί; μάλα σαρκῶν ἐρυθρωπῶν, τὰς ὀποιᾶς μόλις εὐλυτος συγκαλύπτει ἐπιδερμῖς, στιγμόβιον χαμαιπετές, ἔρπον, συσπώμενον, μολύνον, τῆς Ἀνάγκης παίγιον οἰκτρόν. Καὶ ἡ Ἀνάγκη αὐτῆ, ἡ Δέσποινα ἡ κρατερὰ και σαρκαστική τῶν ἐνοργάνων πλασμάτων, ἀπεχθὴς ὕψουτο ἐνώπιόν μου, ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφάς, τὰς εὐτελεῖς ἢ ἀπαισίας· ὡς ἐνστακτον, ὀρμὴ, πόθος, ἔρωσ, ὄδξα, χρῆμα, μόχθος, ἄγων, μῖσος, ἤττα, πτώσις, ἄλγος, νόσος, γῆρας, δουλεία, φόβος, ἐγκλημα, ἐξουθένωσις, καταισχύνη — τῶσοι δαίμονες μαστιγοφόροι, μὲ χαλινοὺς αἰμοσταγείς, μὲ πτεριστῆρας ἀνοικτήριμονες, ἀνακόπτοντες πᾶσαν τῆς ψυχῆς πτῆσιν, ταραττοντες και κατασπῶντες αὐτὴν ἀπὸ τὴν γαλήνην τοῦ ἰδανικοῦ, και ὠθοῦντες, ὠθοῦντες τὸν ζῶντα κόσμον, χωρὶς ἀνάπαυσιν και χωρὶς οἰκτον, ἐμπρός, ἐμπρός εἰς τὴν σύνθεσιν και ἀποσύνθεσιν, εἰς τὴν καταστροφὴν και τὴν δημιουργίαν, εἰς τὸ ἄσκοπον, τὸ ἀτέρμον, τὸ ζοφερὸν και ἀνεξιχνίαστον χάος τῆς Ἐπιναφορέας. . .

Και μετεστρέφετο τὸ βλέμμα μου ἀπὸ Ἐκεῖνον εἰς Αὐτήν· εἶχε τώρα και Αὐτὴ τὴν ὄψιν ἤρεμον και καλὴν, ἀπὸ τὸ κάλλος τὸ ἀτάραχον, τὸ ἀπαύγασμα τῆς Τέχνης, τὸ προῖον τῆς Ἐνατενίσεως! 'ὦ! ἄς ἦτο πάντοτε τοιαύτη! ἄς ἦδυνάμην μὲ μίαν πνοὴν νὰ ἐμφυσήσω εἰς αὐτὴν τὰς ὑψηλοτάτας ιδέας, τὰ συναισθήματα τὰ λεπτότατα και καθαρῶτατα, νὰ ἐξάρω Αὐτήν εἰς τῆς Ἐκστάσεως τὴν ὑπερκόσμιον νηφαλιότητα, νὰ τὴν περιβάλω μὲ τὴν ἔκφρασιν τὴν γλυκυτάτην και γαλήνηνοτάτην, και τότε μὲ ἐν μου νεῦμα, μὲ ἐπίταγμα ἐν, νὰ ἐκτελέσω θαῦμα ἀντίστρο-

φον τοῦ Πυγμαλῖωνος· νὰ ἀναχαιτίσω ἐν Αὐτῇ πᾶσαν κίνησιν, πᾶσαν βόην, νὰ παγώσω, νὰ μαρμαρώσω τὸν τυρβῶδη κυκεῶνα τῶν μικρῶν γεννήσεων και τῶν μικρῶν θανάτων, ὅσοι ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην ζώην, και νὰ γείνη και Αὐτὴ λίθος και ιδέα, κάλλος ἄσκαρον, ἄφθαρτον, νεκρόν, ἐξω τοῦ χρόνου και ἐξω τῆς Ἀνάγκης — και τότε ἴσως, ἴσως τότε θὰ ὑφίστατο τὴν σύγκρισιν πρὸς Ἐκεῖνον· ἀλλ' ὁμως ὄχι. . .

'Ενας ἤχος σάρκινος, κωμικός διέκοψε τὴν ἀνόητον βέμβην μου. Ἀπλούστατον· εἶχε πταρμισθῆ· οἱ μύες τοῦ προσώπου της εἶχον συσπασθῆ, τὰ μάτια της ἔγειναν ὑγρά και ἐρυθρά.

Τὴν ἐκύτταξα και ἐμειδιάσα· και ἐμειδιάσα και αὐτὴ ὡσαύτως. Καὶ ἀμφοτέρων τὰ μειδιάματα ἐσήμαινον οἰκτον και καταφρόνησιν, και βδελυγμαῖαν ἀμοιβαίαν. . . »

Αὐτὰ μοῦ ἔλεγε κάποιος.

Ἐν Μεσσήνῃ.

A. ΤΡΥΠΑΝΤΩΝΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΡΟΚΗΠΙΟΥ ΜΟΥ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΧΟΙΡΟΒΟΣΚΟΣ

[Συνέχεια και τέλος τῆς χοιρινῆς φιλοσοφίας.]

'Ο ἥλιος δῦει ἐν τῷ μέσῳ χρυσιζόντων νεφυδρίων, τὰ ὄρη χρωματίζονται ὑπὸ βροδοχρῶν ἀκτίνων και οἱ φαροὶ βράχοι ἐντὸς ὀλίγου λαμβάνουσι τὸ ἀπεριγράφτον ἐκεῖνο ἰῶδες χρῶμα, τὸ ὅποιον ἐξυψώνει τὸν ἄνθρωπον ὑπεράνω τῆς πεζότητος τοῦ λευκοῦ φωτός τῆς ἡμέρας.

'Αλλ' ὁ ἑσπερινός μου περίπατος ἀπόψε ἀκριβῶς δὲν ἔχει σκοπὸν τὴν ἀπόλαυσιν ἢ τὴν ἀναψυχὴν ἐνός λουτροῦ βροδίνου ἢ ἰσχυροῦ φωτός, ἀλλὰ φεῦ! ἀποβλέπει εἰς ὑπόθεσιν πολὺ πεζοτέρην. Θέλω νὰ εὖρω τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων μας, ἢτις βόσκει μκαρῶς εἰς τὸν κίτρινον ἐκεῖνον θερισμένον ἀγρόν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὀποῖου εὐρίσκεται ὁ χάνδαξ, ἐνθα πίνουσι και σβύνουσι τὴν δίψαν των τὰ ἐν λόγῳ παχυδέρμα.

Ἴδου ἔρχονται, αἱ γουρούνα μετρούνται ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μίας χειρός, ἐνῶ βραδέως ἀκολουθοῦσι τὸ σημεῖον τῶν χοιριδίων, ἀτινα πάμπολλα τρέχουσι και παρελαύνουσι ὡς θέελλα πρὸ ἡμῶν, κινουντα τοὺς πόδας των τῶσαν ταχέως, ὡστε δὲν ἀντιλαμβάνεται τις τοῦ βηματισμοῦ των. Ἀλλὰ παρὰ τὸν ῥυθμὸν παρατάσσονται εἰς μακρὰν φάλαγγα. Ἐκεῖ δὲ ἀρχίζει τὸ ἔργον μας, νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ τῶν ἀρρένων χοιριδίων τὸν μέλλοντα κάπρον ἢ τὸν μνηστῆρα και σύζυγον ὅλης τῆς ἀγέλης, νὰ προσφέρωμεν δὲ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀρρένων ἐν veto πικρόν και ὀδυνηρόν.

Τὰ βλέπω παρατεταγμένα, μίαν δωδεκάδα ἡμῆλικων ἀρρένων χοιριδίων· ὄλα μοὶ στρέφουσι τὰ νῶτα.

'Αλλὰ ποῖον ν' ἀφήσωμεν και ποίους θὰ καταδικάσωμεν. Ἐὰν ἀφίνομεν τὴν φύσιν νὰ κάμῃ μόνη της ὅ,τι γνωρίζει, ἢ ἐκλογὴ της θὰ ἐκλίνοιν ἀπλούστατα ὑπὲρ τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐκεῖνο τὸ μελαγχροινὸν χοιρίδιον μὲ ἀνωρθωμένους τὰς τρίχας, μὲ σωστὴν χαίτην ἐπὶ τῆς ῥάχως, μὲ ῥύγχος ἰσχυρόν και δυσαναλόγως πρὸς τὴν ἡλικίαν του μακρὺ, μὲ κοιλίαν κρυπτομένην ἐντὸς τῶν μακρῶν σκελῶν του, μὲ σχετικῶς μεγάλους ζωπρούς ὀφθαλμούς. . . . αὐτὸ βεβαίως πλησιάζει πλειότερον πρὸς τὸν ἀρειμάνιον τύπον τοῦ ἀγρίου κάπρου, αὐτό, λέγει ὁ χοιροβοσκός, «τὰ νικᾷ ὄλα».

'Αλλὰ πρέπει μὲ τὸ δικαίον τοῦ ἰσχυροτέρου νὰ γίνῃ πατήρ και σύζυγος ὅλης τῆς ἀγέλης; Μάλιστα, πλὴν φεῦ! αὐτὴ ἡ «σπαχάτη» κοιλία του, αὐτὸ τὸ χονδρὸν δέρμα του δεικνύουσι ἀπὸ τοῦδε ὅτι δὲν θὰ παχύνωνται εὐκόλως τὰ τυχόν τέκνα του!

Πλησίον του ἴσταται ἕτερον χοιρίδιον λευκὸν· ὕγεια και ὄρεξις ἐμφαίνονται ἐκ τῶν ὄλοστρογγύλων γλουτῶν του, οἱ ὅποιοι ἐλαφρῶς βροδοχοροῖ ἠδύναντο, ἐὰν ἔλειπεν ἡ οὐρά, νὰ ἐκκληφθῶσιν ὡς γλουτοὶ μικροῦ παιδὸς ἢ γυμνοῦ ἀγγέλου, ὡς βλέπομεν εἰς τὰς στρογγυλοφίλους εἰκόνας Ἰταλῶν ζωγράφων.

'Αὐτὸ εἶναι σχεδὸν μαλτέζικο», πληροφορεῖ ὁ χοιροβοσκός, και πρέπει νὰ γνωρίστητε ὅτι παρὰ τοῖς χωρικοῖς και προκειμένους περὶ κτηνῶν πᾶς μὴ Ἑλλῆν «μαλτέζος» θεωρεῖται, (οὕτως αἱ ἐλθετικαὶ ἀγελάδες κοινῶς ὀνομάζονται μαλτέζικες, ὅπως οἱ ἀγγλικοὶ χοῖροι ὀνομάζονται μαλτέζικα γουρούνια). Πλὴν ἡμεῖς δὲν ἐπηρεάζομεθα ἐκ τοῦ ἐπαίνου τούτου, οὔτε μὰς παραπειθεῖ ἢ ἐκ τῶν ὀπισθεν βροδοπάριος στρογγύλη μορφῆ. Γνωρίζομεν ὅτι οἱ ξανθοὶ χοῖροι πράγματι εἶναι «θροφανοί», ὅ ἐ. πλέον εὐκολόθρεστοι τῶν ἄλλων, ὅτι εἰς πολὺ ὄρεινὰς και ὄροσεράς τοποθεσίας οἱ χωρικοὶ μας τοὺς προτιμῶσιν ὡς παχυνομένους εὐχερῶς, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ καρποφορία τῶν ὄρων, πλὴν ὅταν πρόκειται οἱ χοῖροι νὰ ζῶσι δι' ὄλου τοῦ ἔτους ἀγεληδόν· ὁ τρυφερότερος ξανθός και ἄνευ τριχῶν σχεδὸν χοῖρος δὲν ἀντέχει οὔτε εἰς τὸν καύσιωνα τῆς ἡμέρας οὔτε εἰς τὴν χιόνα. Πρὸς τοὺστας μερικὰ ἀσθένεια, τοῦ δέρματος ἰδίως, προσβάλλουσι κατὰ προτίμησιν ἢ ἀποκλειστικῶς τοὺς ξανθοὺς χοῖρους.

Παρέκει ἴσταται μικρὸς κάπρος παρδαλός μὲ τρίχωμα λευκὸν και μέλαν· παρατηροῦντες ὁμως προσεκτικῶς βλέπομεν ὅτι κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι ξανθός, διότι και αἱ ἐρυθραὶ και μελαναὶ τρίχες φύονται οὐχὶ ἐπὶ ξανθοῦ βροδοχρῶος δέρματος, ἀλλὰ τοῦναντίον και ὑπὸ τὰς λευκάς τρίχας ὑπάρχει δέρμα μελαψόν. Τὸ χοιρίδιον τοῦτο κατὰ τὴν λεπτότητα των ὀστέων και τὴν στρογγύλτητα τῆς μορφῆς ὁμοιάζει πρὸς τὰ θηλυκά, δι' ὅ

μακρόθεν τὸ εἶχον ἐκλάβη ὡς μίαν ὄλοστρογγύλον γουρουνοπούλαν.

'Αὐτὸ εἶναι μανάρει», μὰς πληροφορεῖ ὁ μικρὸς χοιροβοσκός, ὅ ἐ. εἶναι τὸ ἡμερώτερον τῆς ἀγέλης, «στέκεται», δηλ. ἐννοεῖ και δέχεται θωπεύας ὅταν θέλῃ τις νὰ τὸ χαϊδεύῃ.

'Ὅλα τὰ λοιπὰ ἀρσενικά χοιρίδια εἶναι ὀποδεέστερα προφανῶς και ἡδῆ ζητοῦμεν τὴν γνώμη τοῦ χοιροβοσκου, ὅστις εἶναι μικρὸν εὐφυῆ παιδάριον, ἀλλὰ μολαταῦτα ἐν μικρογραφίᾳ τέλειος τσοπάνος μὲ κάππαν, μὲ τουρβᾶν, μὲ σελάχι, μὲ σουγιᾶν παμμέγιστον και φουντωτὰ τσαρούχια. Τὸ παιδί ἀπέναντι τῶν τριῶν χοιριδίων ὑφίσταται προφανῶς ψυχικὸν ἀγῶνα ὡς ἄλλος Πάρις διὰ τὸ μῆλον τῆς ἑριδος.

— «Τοῦτο τὸ παρδαλὸ εἶναι μανάρει και τὸ ἀγαπῶ, ἐκεῖνο τὸ ἄσπρο εἶναι σάν μαλτέζικο και πολὺ εὐγενικό, ἐκεῖνο τέλος τὸ μαῦρο, ὁ «γαντσός» (ὅ ἐ. ὁ ἀκωνθῶδης) εἶναι παλληκαρι, αὐτὸς τὰ νικᾷ ὄλα. . . » Καὶ ὁ σκληρὸς παῖς δὲν διστάζει νὰ θυσιάξῃ τὸ ἡμερον τὸ ὄποιον τὸν ἀγαπᾷ και τὸ «εὐγενικό» τοῦ ὀποῖου θαυμάζει τὴν λεπτότητα, θέτων ὑπεράνω τῆς ἀγάπης και τῆς εὐγενείας τὴν σκαιὰν βίαν, τὸν ὄμον παλληκαρισμόν. Αὐτὸ τὸ κουτσαβάκιον ποῦ τὰ «νικᾷ» ὄλα, αὐτό, λέγει ἀποφασιστικῶς, νὰ κρατήσωμεν. Βλέπετε ὅτι τὸ ὄρεσιβιον τσοπανόπουλον μας ὡς πρώτην ἀρετὴν τοῦ ἄρρενος θεωρεῖ τὴν ἀνδρείαν. Αὐτός, ἂν ἐμάνθανε γράμματα, στοιχηματίζω ὅτι θὰ ἐνόει ἐκ πρώτης ὄψεως, χωρὶς νὰ τοῦ κάμῃ ἐτυμολογίαν ὁ διδάσκαλος, διατὶ ἡ παλληκαρία λέγεται εἰς τὰς ἀρχαῖας γλώσσας «ἀνδρεία» και διατὶ ὁ Ὀμηρος λέγει «πυγμῆν ἀγχιθός», ὅπερ ἴσως εἰς πολλοὺς νεροδράστους μαθητάς των ἀστικῶν σχολῶν φάνεται ἐνίοτε ὡς ὀξύμωρον. Πῶς συμβιβάζεται ἡ ἀγαθότης πρὸς τὴν γρονηθίαν;

'Αλλ' ἐγὼ δὲν τὰ ἀκούω αὐτά· ἐκλέγω ἐκεῖνο τὸ μαλθακόν, θηλυπρεπές, ἡμερον και ὄλοστρογγύλον. Προβλέπω ὅτι δὲν θὰ δυνῆθῃ νὰ γονιμοποιῇ τῶσαν θηλείας ὄσας οἱ ἀρειμανιώτεροι σύντροφοί του, ὅτι ταχέως θὰ σβεσθῇ ὁ σπινθήρ τῆς δημιουργικῆς του γονιμοποίησεως, πλὴν — αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα — τὰ τέκνα του θὰ εἶναι μαλθακά, λυμφατικῆς κράσεως, ἡμερα, νωθρά, και θὰ ἔχωσι προδιαθέσιν εἰς τὴν παχυσαρκίαν.

Και ἴδου συλλαμβάνομεν σχετικῶς ἀκόπως τὸ ἡμερον και θηλυπρεπές τοῦτο χοιρίδιον, και τῇ συνδρομῇ ἐνός προσδραμόντος ἀγροφύλακος ἀρχίζομεν νὰ τοῦ κόπτομεν τὸ ἄκρον τοῦ δεξιού ὠτός, εἰς ἐνδειξιν ὅτι οὔτε θὰ πωληθῇ οὔτε θὰ ἀκρωτηριασθῇ. . . . ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτην κραυγὴν ὀδύνης ἐξανίσταται ὄλη ἡ ἀγέλη ἐναντίον μας, δι' ἀγρίων δὲ φωνῶν και τρίζοντες τοὺς ὀδόντας ὄλοι οἱ χοῖροι μὰς περικυκλοῦσι, κάμουν ἐφοδόν. Ὁ ἀγροφύλαξ ζεσπαθώνει, ὁ τσο-

πάνος δέρνηει, ἐγὼ κινῶ ἀπειλητικῶς τὴν ὀμβρέλ-
λαν μου καὶ οὕτως ἐν καταστάσει πολιορκίας
καὶ μὲ προφανῆ κίνδυνον ἐκτελούμεν τὴν ἐγκοπὴν
τοῦ ὠτός καὶ ἀφίνομεν ἐλευθέρων τὸν οὕτω χει-
ροτονηθέντα ἐκ τοῦ προχείρου κάπρον μας. Μεθ' ἧ
ἢ περικυκλούσα ἡμᾶς μὲ ἀγρίους μουγγρισμούς
ἀγέλην ἡσυχάζει καὶ μᾶς ἀφίνει ἐλευθέρους.

Τότε ὁ μικρὸς χοιροβοσκὸς λαμβάνει τὴν βρά-
βδον καὶ διευθύνει τὴν ἀγέλην οἴκαδε, διότι ἤδη
αἱ τελευταῖαι χρυσαὶ ἀκτίνες τοῦ ὀντοντος ἡλίου
ἐσβέσθησαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὀδόντων του κατὶ
μυρμουρίζει τύπτων τὸ ἀπορριφθὲν «γαντσόν»
χοιριδίον. «Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ κρατήσουν, αὐτὸ τὰ
νικᾷ ὅλα».

P. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΜΑΤΘΙΛΔΗ ΣΕΡΑΟ

Ἡ Ματθίλδη Σεράο, ἡ γνωστὴ Ἰταλὶς λογο-
γράφος, ἧς ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῆς «Ἐθνι-
κῆς Ἀγωγῆς» ἐδημοσιεύσαμεν τὸ ὠραῖον χρονο-
γράφημα «Ἡ Βασίλισσά μου», ἐγεννήθη ἐν
Πάτρας τῷ 1856 ἐκ πατρός μὲν τοῦ Φραγκί-
σκου Σεράο, Ἰταλοῦ πατριώτου πρόσφυγος ἐκ
τῶν καταδιωκομένων τότε ὑπὸ τῶν Βουρβόνων
καὶ καταφυγόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μητρός
Ἑλληνίδος τῆς Παυλῖνας Βορέλη, ἧτις τῷ 1853
ἐξέδοτο κομψὸν τομιδιὸν ποιήσεων ὑπὸ τὸν τίτλον
«Πρωϊνῆς ὀροῦ σταγόνες δύο».

Ἡ μήτηρ ὑπῆρξεν ἡ καθαυτὴ διδασκάλισσα
τῆς θυγατρὸς της. Ἀνεπτύξεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ
τέκνου τὸ πάθος πρὸς τὸ ὠραῖον καὶ τὴν ἀγά-
πην πρὸς τὴν ἐνεργητικότητα, ἡ ὁποία εἶναι τὸ
ἰδιαίτον χαρακτηριστικὸν τοῦ χαρακτήρος τῆς
κυρίας Σεράο.

Τῆς παιδικῆς της ἡλικίας ἡ Ματθίλδη Σεράο
διετήρησε γλυκυτάτην ἀνάμνησιν. «Ὅταν ἐπι-
καλοῦμαι τὴν πρώτην μου νεότητα, ἔγραφε πρὸς
φίλην της, δὲν κατορθώνω νὰ χωρίσω τὸ ὄραμα
γλαυκοῦ οὐρανοῦ καὶ χώρας ἀνθοστολιστοῦ ἀπὸ
τὴν ἀνάμνησιν τῆς μητρός μου, ἧτις μὲ τὴν κεφα-
λὴν ἐσκυμμένην πρὸς με, περιβαλλομένη ἀπὸ τὴν
θαυμασίαν μελανὴν κόμην της, μοὶ ἐδίδασκε τὰ
γράμματα τοῦ ἀλφάβητου. Καὶ ἐρωτῶ ἀκόμη ἂν
ὁ οὐρανὸς ἐκεῖνος, ἡ γῆ ἐκεῖνη καὶ ἡ γυνὴ ἐκεῖνη
δὲν ἀπετέλουσαν ἐν ὅλον». Ἡ ἐπιστολή, ἐξ ἧς τὸ
μικρὸν τοῦτο ἀπόσπασμα, εἶνε πλήρης ἀγάπης,
τρυφερότητος καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν μη-
τέρα της.

Ἐν Νεαπόλει, ὅπου ἀμα τῇ προσαρτῆσει αὐ-
τῆς εἰς τὸ Ἰταλικὸν Βασίλειον ἦλθε νὰ ἀποκα-
τασταθῇ ἡ πρόσφυξ ὀικογένεια, ἡ Ματθίλδη Σε-
ράο διῆλθε τὴν παιδικὴν καὶ τὴν πρώτην νεανικὴν
ἡλικίαν. Καίτοι ὑφισταμένη τὰς συνεπείας τῆς
ἀνεχθείας ἐν ἧ εὐρίσκοντο οἱ γονεῖς της, μετὰ πί-
στεως ἀπέβλεπε πρὸς τὸ μέλλον. Ἐκ τῆς ἐπο-

χῆς ταύτης χρονολογεῖται σελὶς ἐκλεκτῆ καὶ ὀλί-
γον γνωστῆ τῆς Ματθίλδης Σεράο διηγουμένης
τὰς ἐντυπώσεις της.

«Ἡμῖν δεκαεπτά ἐτῶν, γράφει ἐν τῷ προ-
λόγῳ τῶν Νεαπολιτανικῶν παραδόσεών της,
πτωχὴ κόρη καὶ δυστυχῆς ἐξωτερικῆ μαθήτρια
εἰς τὸ ἀνώτατον Παρθενονεὶον. Παρακαλῶ
ἄλλως τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ ἀδμονήσῃ ἐπὶ τῇ
τύχῃ μου. Δὲν ὑποφέρει τις ἐκ τῆς πενίας ὅταν
εἶναι πολὺ νέος καὶ προσωπικῶς δύναμαι νὰ προσ-
θέσω ὅτι εὕρισκον ἐν τῇ δυστυχίᾳ ταύτῃ τὴν
ἀφορμὴν τῆς διαρκούς μου φαιδρότητος...
Διηγούμεαι ταῦτα διὰ νὰ δείξω ὅτι δὲν εἶχον τότε
τὴν παραμικρὰν φιλοδοξίαν νὰ γίνω ἡ χρονο-
γράφος, ἡ ὁποία ἐγείνα. Ὅπως αἱ πλεῖστοι τῶν
συμμαθητριῶν μου — ὅ πόσον ἡ ἀνάμνησις τῶν
ὀνομάτων σας μοὶ εἶναι προσφιλῆς, ἀγαπηταὶ μου
— θὰ ὑφίσταμην τὸν διαγωνισμὸν καὶ βοηθούντος
τοῦ θεοῦ τῆς παιδαγωγίας, θὰ ἐγίνομην καλὴ δι-
δασκάλισσα. Τὸ ἐπαναλαμβάνω, οὐδόπως μὲ ἐθλι-
βεν ἡ ἀποψις αὕτη καὶ καθ' ἐκάστην στιγμὴν ὁ
θορυβώδης μου γέλως ἀντήχει ὑπὸ τοὺς θόλους
τοῦ σχολείου ἢ ἐν τῇ κλίμακί τῆς οἰκίας, ὡς νὰ
μὴ ἐγεννήθη ἐν τῷ κόσμῳ ἢ διὰ νὰ γελῶ καὶ
μόνον, καταβάλλουσα τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν
θλίψιν. Ἡ μήτηρ μου ἐπανελάμβανεν ἀδιακόπως,
ὅτι μὲ ἦκουε γελῶσαν μόνις εἰσπληρόμην εἰς τὴν
ὁδὸν ἐπανακάμπτουσα τοῦ σχολείου καὶ ὅτι ὁ γέ-
λως μου ἦτο παρηγορία δι' αὐτὴν. Ἐγνωρίζεις
καλὰ, μητέρα μου, ὅτι ἐγέγων διὰ νὰ σὲ κάμω
νὰ χαμογελάσῃς. Τότε ἐλευθέρα πάσης αἰσθη-
ματικότητος, ἄνευ θλίψεως ἐν τῇ καρδίᾳ, κατε-
χομένη μόνον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας νὰ βοηθῶ τὴν οἰ-
κογένειάν μου, ἤρχισα γράφουσα τὰς παραδόσεις
μου. Κατόπιν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περιέρ-
γον λαϊκὴν συνοικίαν μετὰ τῆς Παναγίας τῆς
Νέας καὶ τοῦ Μεγροκανόνου. Ἡ συνοικία αὕτη
ἦτο ἀλλόκοτος, οὐδόπως γραφικὴ, κατοικουμένη
ἀπὸ μεγαλεμπόρους ἐπίπλων, ἐπίπλων παλαιῶν,
ἄτινα εἶχον χρησιμεύσει δι' ἄστικας οἰκίας τῆς
Νεαπόλεως καὶ τῶν περιχώρων, καὶ ἀπὸ γλύπτας
ξυλίνων ἀγίων, ἔνθα ἐν τῇ σκιᾷ τῶν μικρῶν μα-
γαζείων διαβλέπει τις τὴν ὄψιν μορφῆν τοῦ
ἀγίου Φραγκίσκου κατὰ τὸ ἤμισυ ἐξωγραφημένην
ἢ τὸ χεῖλος τὸ προσφάτως κοκκινισθὲν μελαγχολι-
κῆς Παναγίας. Ἡ συνοικία περιέκλειε δεκά ἐκκλη-
σιαίαι καὶ ἐξ παρεκκλησίαι, τὰ ὅποια εἶχον διαρκεῖς
λιτανεῖας καὶ ἐορτὰς, μεγάλα ἱστορικὰ παλάτια
καὶ σοβαρὰς νεωτέρας κατοικίας, ἦτο δὲ βρωμερω-
τάτη, ἠκίστα ὑγιεινὴ καὶ ἀνῆλιος, ἢ μᾶλλον ὁ
ἥλιος τὴν ἐπεσκεπτετο ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀμαμάτων,
εἰς τὸ ὕψος τῶν οἰκιῶν. Καὶ ποία χαρὰ ὅταν
καταρθώναμεν νὰ προμηθευθῶμεν τὴν κλειδο ἐνός
τῶν ὀμαμάτων τούτων. Ἐπηγαίναμεν ἐκεῖ πέντε
ἐξ καὶ ἐσωρευόμεθα κατὰτοιχα διὰ νὰ ζεσταθῶ-
μεν καὶ νὰ τελειώσωμεν τὸ κέντημά μας ἢ νὰ

ἐπαναλάβωμεν τοὺς κυριωτέρους κανόνες τῆς
γραμματικῆς. Πόσος ἥλιος, θεέ μου, ἐπὶ ἐκείνου
τοῦ ὀματος. Ἄπ' ἐκεῖ ἐπάνω παρατηροῦμεν
ὀλόκληρον τὴν μελαγχολικὴν καὶ οἰκτρὰν συνοικί-
αν. Αἱ φωναὶ τῶν ὀπωροπωλῶν ἀνῆρχοντο
ἀσθενεῖς, αἱ ὁδοὶ ἐξηφάνιζοντο ἐκ τῆς ἀποστά-
σεως καὶ ἐφαίνοντο τόσον ὕψω καὶ τόσον μελα-
ναί, ὁ ἥλιος ἔλαμπε τόσον μακρὰν ἐπὶ τοῦ κυ-
ανοῦ οὐρανοῦ, ὥστε ἠρωτῶμεν ἂν ποτε ἦτο δυνα-
τὸν νὰ φθάσῃ κάτω εἰς αὐτὴν τὴν γῆν διὰ νὰ
τὴν χαροποιήσῃ καὶ τὴν ἀποξηράνη. Ἡ μελα-
νωτέρα τῶν ὀδῶν ἦτο ἡ πάροδος τῆς Δόννα Ἄλ-
πίνα μὲ τὸ βυακίόν της καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τὰς
ἐσκοπισμένας εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν
πέριξ ὀδῶν.

— «Μία ὀδὸς τόσον μελανὴ, ἀνέκραξα ἡμέ-
ραν τινα. Μία ὀδὸς τόσον μελανὴ μὲ ὄνομα τόσον
γλυκὴ λευκῆς γυναικός».

»Οὕτως ἤρχισα τὴν πρώτην μου παράδοσιν...»

Βλέπει τις ὅτι ἡ Ματθίλδη Σεράο θὰ μείνῃ
καθ' ἅπασαν τὴν ζωνὴν της Νεαπολιτανῆ καὶ
αἰσθηματίας. Μεθ' ὅλην τὴν ἀγάπην της πρὸς
τὴν Ρώμην, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Φλωρεντίαν,
θὰ διατηρήσῃ πάντοτε εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας
της τὴν νοσταλγίαν τῆς γενεθλίου της πόλεως.

Ἐν τούτοις ἐν Ρώμῃ κατέκτησε τὰς πρώτας
αὐτῆς δάφνας. Ἡ Ματθίλδη Σεράο εἰσήλθεν εἰς
τὴν ἐφημερίδα «Καπιτὰν Φρακάσσα» καὶ ὑπὸ
τὸ ψευδώνυμον «Κικίτα» ἔγραψε χαριέστατα
χρονικά, ἐν εἰς πάντα τὰ συμβαίνοντα τῆς τέ-
χνης, τῆς φιλολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς εὕρισκον
ἀπήχησιν. Ἀλλὰ τὰ διηγήματά της τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης ἀποκαλύπτουσι τὸ μέγα τῆς συγγραφέως
τάλαντον. Εἶναι γνωστὰ «Ἡ πάσχουσα καρ-
διά» καὶ «Ἡ κατάκτησις τῆς Ρώμης». Ἐπί-
σης «Ἡ Φαντασία» καὶ τὸ «Μυθιστόρημα νε-
αρὰς κόρης», ἔνθα εὕρηται ἡ περιγραφή ἐορτῆς
παρὰ πτωχοῖς ἀστοῖς, ἧτις ἀποτελεῖ μίαν τῶν
θαυμασιωτέρων σελίδων τῆς συγχρόνου Ἰταλικῆς
Φιλολογίας.

Ἡ μήτηρ της ἀπέθανε χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ
χειροκροτήσῃ τὰς πρώτας τῆς θυγατρὸς ἐπιτυ-
χίας καὶ ἡ Ματθίλδη Σεράο μείνασα μόνη ἐχρειά-
σθη νὰ ἀγωνισθῇ στερεῶς διὰ νὰ ζήσῃ. Μὲ τὴν
μεγάλην της δὲ ἐνεργητικότητά κατώρθωσε νὰ
ἐπιβληθῇ τάχιστα. Βαθεῖα φιλία τὴν ἦνωσε
πρὸς τὴν Ἑλεονώραν Δουῖζε, ἧτις καὶ αὐτὴ ἐπά-
λαισε νὰ κατακτήσῃ τὴν θέσιν της εἰς τὸν ἥλιον
τῆς δόξης. Ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶν συμπαθείᾳ
αἱ δύο γυναῖκες ἤντιλουν δυνάμεις ἐν τῷ μέσῳ
τῶν δυσκολιών, αἴτινες ἀπέφρασον αὐταῖς
τὴν ὁδόν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ματθίλδη Σεράο
ἐνουμειψθη. Ὁ κ. Ἐδουάρδος Σκαρρόλιο, ὅστις
ὑπῆρξε κριτικὸς τοῦ «Καπιτὰν Φρακάσσα», εἰδεί-
χθη εἰς κρίσιν τοῦ πολὺ αὐστηρὸς διὰ τὴν «Φαντα-

σίαν» τῆς Σεράο, ἀλλὰ τοῦτο τοὺς προσήγγισε
καὶ ὁ αὐστηρὸς ἐπικριτῆς ἐγένειεν ἀγαπητὸς σύ-
ζυγος.

— Ἐξεδικήθην, ἔλεγε μειδιῶσα περὶ τούτου ἡ
Ματθίλδη.

Οἱ δύο σύζυγοι ἔδρυσαν τὸν «Ταχυδρόμον τῆς
Ρώμης», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφιέρωσαν ὅλην τὴν ζω-
τικότητά αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα. Ἴδιως
ἡ Ματθίλδη Σεράο ἐνεργητικὴ ὡς ἀνὴρ, χωρὶς
νὰ ἀναπαύηται, χωρὶς νὰ ἡσυχάζῃ, ἔγραφε καὶ
ὀλον ἐγράφε. Τὰς ἐντυπώσεις της τὰς ἐκ τοῦ
βίου τούτου κατέσπειρεν εἰς ἐν τῶν ὠραιότερων
της μυθιστορημάτων «Βίος καὶ τύχαι τοῦ Ρι-
χάρδου Ἰωάννα».

«Μὴ γίνης ποτὲ δημοσιογράφος, ἀναφωνεῖ εἰς
τὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὁ γηραιὸς Ἰωάννα ὀμιλῶν
πρὸς νέον τινα, ὅστις τὸν συμβουλεύεται. Μὴ γί-
νης δημοσιογράφος! Ἐν ὀνόματι τῆς μητρός σου,
ἂν ἐχῃς μητέρα, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἂν πι-
στεύεις εἰς Θεόν, μὴ γίνης δημοσιογράφος».

Ἡ Ματθίλδη Σεράο μετέφερεν εἰς Νεάπολιν
τὸν «Ταχυδρόμον» καὶ ἐκεῖ εὐτυχεῖ μετὰ τοῦ
συζύγου της καὶ συγγραφεὶ ἀδιακόπως. Τὰ ἔργα
της δὲν στεροῦνται ῥωμαντισμοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ
τοῦ πραγματικοῦ κόσμου πάντοτε διακρίνει τις
γωνίαν τινα κυανοῦ οὐρανοῦ, τοῦ κυανοῦ ἐκείνου
καὶ ὠραίου οὐρανοῦ τῆς Νεαπόλεως, ὃν παιδικὴ
ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὀμα ἵνα θαυμάσῃ.

Σοβαροὶ κριτικοὶ φέγουσιν αὐτὴν ὅτι δὲν ἀκο-
λουθεῖ τοὺς κλασικοὺς κανόνες καὶ πρὸ πάντων
ὅτι γράφει παράδοξον γλώσσαν. Εἶναι ἀληθές
ὅτι δὲν ὀμιλοῦν ἐν ταῖς αἰθούσαις τὴν γλῶσσ-
αν τὴν ὀποῖαν μεταχειρίζονται τὰ πρόσωπα
τῆς μυθιστοριογράφου. Ἀλλ' ὅμως αἱ φράσεις
αὐταὶ νομίζετι τις ὅτι ἀπεκόπησαν διὰ κοπτεροῦ
ἐργαλείου ἀπὸ διαφανῆ τινα ὕλην, ἔχουν χάριν
ἰδιαίτουςαν καὶ κυρίως διότι ἡ Σεράο ἐμπνέεται
ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ τῆς Νεαπόλεως, τὴν
τόσον ἐκφραστικὴν καὶ τόσον ζωντανὴν. Αἱ φρά-
σεις της εἶναι βραχεῖαι, χαρακτηριστικαί, φαί-
νονται ὅτι ἀναπνέουσι ἐκ τοῦ βαθύος τῆς ψυ-
χῆς, εἶναι εἰκονικαὶ καὶ δίδουσιν εἰς τὸ σύνολον
τοῦ διαλόγου σημασίαν ὀλος μυστηριώδη. Ἐκ
τούτου προέρχεται ἰδιαίτερα ὀλος φυσιογνωμία
τοῦ ἔργου τῆς Σεράο.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὀποῖον διακρίνει κυρίως τὰ
ἔργα αὐτῆς εἶναι ἡ παντελής ἐλλειψίς της ἰδέας
τῆς γυναικείας δράσεως. Γράφει ὡς ἀνὴρ καὶ ὄχι
ὡς γυνή. Io non sono una Scrittice, sono
un Scrittore, ἐπαναλαμβάνει λέγουσα καὶ πο-
λεμεῖ ὀλος τὰς ἰδέας ας προσπαθεῖ νὰ εἰσαγάγῃ
σήμερον ἡ γυναικεία χειραφέτησις. Καὶ ὅταν τις
τῶν θαυμαστῶν της τὴν ἠρώτησε τί ἰδέαν ἐχει
περὶ τῶν θεωριῶν τούτων, ἀπήνησεν ἀπλοῦ-
στατα. «Non ne capisco niente» (Δὲν
ἔννοῶ τίποτε).

Ίδου ἀληθῆς εἰλικρίνεια.

Καὶ ἡ εἰλικρίνεια αὕτη ἀναφαινεται εἰς ὅλας τὰς σελίδας τῶν ἔργων τῆς. Τὰ πρόσωπα αὐτῆς ἀγαπῶσι, μισοῦσι, κλαίουσιν, διότι καὶ αὕτη ἠγάπησεν, ἐμίσησεν, ἐκλαυσεν.

Ἡ πυρετώδης καὶ ἀεικίνητος ζωὴ τὴν ὅποιαν ἀναγκάζεται νὰ κάμνη ἕνεκα τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος τῆς, δὲν τὴν ἀποτρέπει ἀπὸ τῶν ἀπλοῦς συγκινήσεων καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Μήτηρ ἐξ τέκνων, κατ' οἶκον εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀγαθὴ Νεαπολιτανή, ἥτις τρελαίνεται μὲ τὰ μικρὰ τῆς, τὰ piccirilli τῆς, ὡς ἀρέσκειται νὰ τὰ λέγη.

Ὡς γυνὴ δὲ εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀγαθὴ. Καὶ ἰδοὺ ἐν παράδειγμα μεταξὺ ἑκατὸν ἄλλων. Πρότινων ἐτῶν ἡ Νεάπολις ἐμάθανε τὴν αὐτοκτονίαν δυστυχῶς νεαρᾶς γυναικὸς ἕνεκεν ἔρωτος. Ἦτο σκάνδαλον. Ἡ δὲ αὐτοκτονήσασα ἀφῆκεν ὀρφανὴν, ἄνευ στηρίγματος, μικρὰν κορασίδα. Ἡ Σερὰ τὴν περιέθαλψε καὶ τὴν ἀνέθρεψε μετὰ τῶν τέκνων τῆς.

Τὸ μικρὸν τοῦτο παράδειγμα δίδει σαφῶς δείγμα τῶν ιδεῶν, ὑπ' ὧν ἐμπνέεται ἡ Σερὰ καὶ περὶ ὧν ἐξεφράσθη οὕτως ἐν τελευταίᾳ τῆς δημοσίᾳ διαλέξει: «Ὁρείλομεν νὰ εἴμεθα ἀγαθοὶ μέτρι θανάτου. Ἐν δὲ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄνειρον τοῦ βίου μας· οὐχὶ νὰ καταστήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εὐτυχεῖς, ἀλλὰ νὰ καταστήσωμεν εὐτυχεῖς ἐκεῖνους, ὅστινες μᾶς περιστοιχίζουσι».

Δ.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΡΗΜΑΔΙΑ

Τῷ κ. Ἀριστομένει Προβλεγγίᾳ.

Ἀνάμεσα ἑστὰ ρημαδία τὸ βῆμα ἀντιλαλεῖ καὶ ὁ ἀντιλαλὸς τοῦ κτυπᾶ βαθεῖα ἑστὰ φυλλοκάρδια.

Θαρρεῖς πῶς θ' ἀκούσῃς τῆς περασμένης δόξας τῆ βοή, θαρρεῖς πῶς θ' ἀντικρύσῃς κανένα ἀπὸ ἐκεῖνους ποῦ ἑστὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς ἔλαψαν κ' ἐφώτισαν ὀλόκληρο τὸ νησί.

Ἐρημο σήμερα!

Τῆ σιγαλιὰ τῆς νύκτας σκορπᾶ μετὰ τὴν ἄγρια φωνὴ τῆς ἡ κουκουβάγια, ποῦ συντροφεῖ τὶς σκιεῖς, σὺν φτερουγίζουν μέσα ἑστὰ παλάτια τους.

Ἐστὰ στενά σοκκάκια τοῦ δὲν ἀκούγεται πιά τὸ γέλοιο κ' ἡ χαρὰ! κάπου-κάπου ξεπροβάλλει καμμιὰ γρη῏ μετὰ τῆ ρόκα τῆς ἢ μετὰ τὴν κάλτσά τῆς, καὶ ξοθεύει τὶς μονότονες ὥρες τῆς μετὰ τῆ δουλειᾶ τῆς καὶ μετὰ τὸ ρούφηγμα τοῦ ταμπάκου τῆς.

Ἐστὰ πανύψηλα μπαλκόνια, σπάνια ξεπροβάλλει καμμιὰ ξανθὴ κοπέλλα γιὰ νὰ ποτίσῃ

τὰ λουλούδια τῆς, ποῦ δλόδροσα ἀντιστέκαν μόνα ἑστὸ γενικό μαρμαρό.

Ὡ! πόσο ἀρμονικὸ εἶναι τὸ συμπλεγμα ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἀγγελικό τῆς πρόσωπο μετὰ τὰ μυριόχρωμα λουλούδια.

Τὰ θολωτὰ ἐμπάσματα τοῦ ἔρημου χωριοῦ δὲν ἔχουν πιά τὶς σιδερένιες πόρτες, ποῦ ἔκλειναν καὶ προφύλαγαν τοὺς κατοίκους ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς.

Μόνον τὰ οἰκόσημα τῶν ἀφεντάδων τῆς Βενετίας φαίνονται σκαλισμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Γλυκὸ καὶ παραπονιαρικό ἀκούεται τὸ τραγοῦδι τῆς κόρης ποῦ καρτερεῖ τὸν ἰδιό τῆς ἀπὸ τὰ ξένα.

Κάτω ἑστὸ μεγάλο ποταμὸ τοῦ Κάστρου, ἑστὴ Φουντάνα, σπάνια φαίνεται καμμιὰ νεῖα νὰ παίρῃ νερὸ ἀπὸ τὶς ἀστεῖρευτες πηγές τοῦ δὲν ἀντιλαλοῦν πιά ἑστὶς ὄχθες τοῦ τὰ τραγοῦδια καὶ οἱ φωνές τῶν κοριτσιῶν· καὶ αὐτὸς σὺν παραπονεμένος κυλᾶ τὰ νερά τοῦ.

Ἀπαλὰ-ἀπαλά, παίξει ἡ θάλασσα μετὰ τὰ χαλίκια τοῦ περιγιαλιοῦ· ἐν ᾧ τὰ κάταπρα παλάτια τῆς περασμένης δόξας καθρεπτίζονται μέσα ἑστὸς ὀροσερὺς κόλπους τῆς.

Γύρω-τριγύρω ἑστὰ βράχια παίζουν μετὰ χαϊδευτικὰ κύματα τῆς θάλασσας, μετὰ ἀνασηκωμένα πανταλόνια κᾶμποσα χωριετόπουλα· πηδοῦν ἀπὸ βράχο σὲ βράχο καὶ γελοῦν ἀδιάκοπα, γελοῦν.

Ἀγριεμένη κτυπᾶ μετὰ λύσσα τὰ βράχια, μὰ ἐκεῖνα ἑπερήσαν ἀντιστέκουν ἑστὴν ἀκατάβλητη δυνάμει τῆς.

Ὁ βορρῆς φέρνει τὴ θλασσίνη ὄροσιὰ μέσα ἑστὰ ρημαδία, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τοὺς δώσῃ ζωὴ μετὰ τὸ φύσημά του· σὰ νὰ ζητᾶ νὰ βρῇ ὅ,τι δὲν ὑπάρχει πιά· ψάχνει μέσα ἑστὰ στενά σοκκάκια τοῦ ρημαγμένου χωριοῦ, μὰ ἄδικα. μόνον ἀντιλάλημα φρικτὸ ἀφίνει τὸ φύσημά του, μόνον ἕνα θλιβερὸ σφύριγμα ἀφίνει ἡ πνοή του.

Οἱ πεθασμένοι δὲ ζωντανεύουν.

Ἐπάρχει μιὰ ἐκκλησιὰ ποῦ μετὰ τὸ συμβολό τῆς ἔμπορεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ, νὰ ἐνθουσιάσῃ, νὰ φέρῃ σκέψεις ἀπειράριθμες· ἀπάνω σ' ἕνα βωμὸ ἀρχαῖο ἔχει στηθῆ τῆς σημερινῆς μας θρησκείας τὸ θυσιαστήριον, ἡ ἀγία Τράπεζα· εὐγλωττα ὁ βωμὸς τῶν ἀρχαίων χρησιμεύει βᾶσις τοῦ βωμοῦ τῶν νέων.

Τὶ συμπτώσεις.

Πόσα τραγοῦδια, πόσες τελετές, πόσες δαφνοστεφανωμένες κεφαλές εἶδεν αὐτὸ τὸ ἄρμονο μάρμαρο!

Πόσες φορές οἱ ἀρχαῖοί μας θεοὶ ἐπέπνευσαν

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀμερικανικὴ δημοσιογραφικὴ ἐρώτησις.

Μέγα τι ἀμερικανικὸν περιοδικὸν φύλλον ἔθεσε πρὸ τῶν ἀναγνώστων τοῦ τὴν περιέργον ἐρώτησιν, τί κυρίως ἐνδιαφέρει τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ κατὰ τὸ θέρος, ὅτε καὶ ἡ πολιτικὴ ἀργεῖ καὶ αἱ ἐργασίαι σχεδὸν διακόπτονται, καὶ προσεκήρυξε 1000 δολλάρια διὰ τὴν καλλιτέραν ἀπάντησιν.

Ἐστάλησαν τέσσαρες χιλιάδες ἀπαντήσεις, ἐκ τῶν ὁποίων καμμιὰ δὲν εὗρέθη καλὴ, ἀλλ' εἰς ἀπήντησεν ἀνωνύμως:

— Τὸ καλλίτερον ποῦ θὰ κάμνεται τὸ θέρος διὰ τοὺς ἀναγνώστας σας εἶναι νὰ διακόπτεται τὴν ἐκδοσὴν τοῦ φύλλου.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ ὑπεσχέθη ἰδιαίτερον δῶρον 20 δολλάρια εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τοῦ ἀνακαλύψῃ τὸν ἰδιότροπον ἀναγνώστην τοῦ, τοῦ ὁποίου ὅμως βεβαίως δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν.

Ἦδη τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀμερικανοῦ ἰδιότροπου ἠκολούθησεν ἐν Ἑλλάδι ὁ κ. Σουρῆς, ὅστις διακόπτει τὴν ἐκδοσὴν τοῦ «Ρωμηοῦ» τοῦ τῆς θέρους.

Οἱ καπνίζοντες ἡγεμόνες.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱταλίας Βίκτωρ Ἐμμανουήλ δὲν καπνίζει. Διὰ τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου ἐξέλειπεν εἰς τῶν μεγαλητέρων καπνιστῶν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τοῦ κόσμου. Σήμερον ἀπομένουσι μόνον ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσήφ τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τοῦ Τρανσβαλ Κρούγερ. Καὶ ὁ μὲν Φραγκίσκος Ἰωσήφ καπνίζει σιγὰρα βαρέα τῆς Ἀδάνας τοῦ δικασμοῦ οἴκου Οὐπμαν, ἄτινα εἰδικῶς δι' αὐτὸν κατασκευάζονται καὶ κοστίζουν τὰ 2000 φλωρίνια τὰ 1000. Ὁ καπνὸς ἐκλύεται μεταξὺ τῶν καλλιτέρων φυτῶν τῆς Ἀδάνας, ξηραίνεται ἐπιμελῶς καὶ τὰ σιγὰρα κατασκευάζονται ὑπὸ προσώπων λίαν ἐμπίστων. Ἐκαστὸν κυτίον περιέχον ἑκατὸν σιγὰρα σφραγίζεται ὑπὸ ὑπαλλήλου τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου καὶ τὰ κυτία ἀποστέλλονται διὰ τοῦ διπλωματικοῦ ταχυδρομείου, τὸ ὅσοινα τὰ καθ' ἑδὸν τελωνεῖα δὲν δικαιοῦνται νὰ ἀνοίξωσι.

Καθ' ὅσον ἀφορᾶ τὸν πρόεδρον Κρούγερ, καπνίζει τὴν πίπαν τοῦ ἀπὸ πρώιας μέχρις ἐσπέρας.

Ὁ τσάρος Νικόλαος καπνίζει σιγαρέττα, ἀλλ' ὀλίγον· οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρουμανίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανιμαρκίας, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καπνίζουν ὅτε μὲν σιγὰρα, ὅτε δὲ σιγαρέττα, ἀλλ' ἀτάκτως. Ὁ αὐτοκράτωρ μάλιστα Γουλιέλμος καπνίζει κυρίως διὰ νὰ εὐχαριστῆ τοὺς Γερμανοὺς συλλέκτας, διότι ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, ὅστινες συλλέγουσιν ἀποσίγαρα.

Πρὸ δεκαπενταετίας οἱ τότε ἡγεμόνες καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἐν γένει πρόσωπα ἐκάπνιζον μανιωδῶς καὶ δι' αὐτὸ καὶ τὸ κάπνισμα ἦτο περισσώτερον διαδεδομένον ἀπὸ σήμερον. Ὁ τότε διάδοχος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος, ὁ πατὴρ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος, ἐκάπνιζε πίπαν, ἀλλὰ τόσοσον πολύ, ὥστε ἀπεδόθη εἰς τὴν κατὰχρησιν τοῦ καπνοῦ ὁ καρκίνος

τοὺς μεγάλους προγόνους μας, ὅταν ἀντίκριζαν αὐτὸ τὸ τέμενος!

Τὶ συμβολίζει τὸ στήριγμα τῆς σημερινῆς θρησκείας ἀπάνω ἑστὴν παληᾶ;

•

Δυὸ τρεῖς ἀνεμόμυλοι, κ' ἐκεῖνοι γέροι πιά, ἀνίκανοι, ἀλέθουν ἑλίγα βήματα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό· τὰ ξάρτια τους καθὼς γυρίζουν φαίνονται σὰν χέρια σκελετωμένα ποῦ δείχνουν ἑστὸ διάβαστο τὸ δρόμο ποῦ ὁδηγεῖ ἑστὰ μεγάλα ρημαδία. Τὸ τρίξιμο ποῦ κάνει τὸ γύρισμά τους φαίνεται σὰν ἀναστῆναγμα ἀθεράπευτου ἄρρωστου, σὺν τὴν τελευταίᾳ φωνῇ τοῦ ἐτοιμοθάνατου.

Ρημαδία κ' αὐτοὶ λείψανα τοῦ παρελθόντος εἶνε ἑστὴν ἀρχὴ τοῦ ἔρημου χωριοῦ.

•

Κάτι πτωχὲς ψαρόβικρες κουνιοῦνται κάτω στ' ἀκρογιαλὴ προσμένουν τὸν γέρο ψαρά νὰ τὸν δεχτοῦν ἑστὸν κόλπο τους καὶ νὰ τοῦ δώσουν ψωμί.

Ποῖος ξέρεῖ ἂν αὐτὲς οἱ ψαρόβικρες ἦταν καμμιὰ φορὰ ἀρματωσιὰ ἢ μαδέρια σὲ κανένα ἀπὸ τὰ θάνατα ἐκεῖνα πλεούμενα ποῦ ἀναψῃν τὴ φλόγα ἑστὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος; Ποῖος ξέρεῖ ἂν ἀπάνω ἑστὸ σκελετωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια μέτωπο τοῦ γέρου εἶνε χαραγμένο μετὰ χρυσᾶ ἀνεξάλειπτα γράμματα τὸ γιγάντειο 1821;

•

Κάτω ἑστὴ γυροποταμιὰ, λείψανο μεγάλο, ἡ Σχολὴ τοῦ ἀγ. Τάφου, στέκει μισορρημαγμένη σὰ νὰ προσμένῃ ἐκεῖνο ποῦ θὰ τῆς ξαναδώσῃ ζωή.

•

Ἦταν χωριό αὐτὸ τὸ ρημαδί· οἱ ἀφεντάδες τοῦ Νησιοῦ ἐκεῖ εἶχαν τὰ σαράκια τους· ὁ χωριάτης μόλις ἀντίκριζε τὸ χωριό τῶν ἀφεντάδων προχωροῦσε ξεσοκούφωτος.

Ζωὴ πεθασμένη, εἰκόνα παληᾶ μὰ ζωηρῆ, γίγαντας μεγαλοπρεπῆς ἂν καὶ κατὰκαρδὰ πληγωμένος, εἶνε τὸ ἔρημο χωριό τὸ Κάστρο.

Ἐκ Πειραιῶς.

ΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΚΟΣΜΗΣ

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Πρέπει νὰ κλαίωσι τὰ παῖδια;

— Κατὰ τὴν γνώμην ἐξόχου ἰατροῦ, αἱ κραυγαὶ καὶ τὰ δάκρυα τῶν παιδιῶν δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζωνται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὰ παῖδια νὰ κλαίωσι καὶ νὰ κραυγάζωσιν, ὅταν ὑποφέρωσιν ἐνόχλησιν τινα. Διότι ἄλλως πιθανόν νὰ ἐπέλθῃ ἀσθενεῖα τις σπουδαιοτέρα, οἷον ἐπιληψία, σπασμοὶ καὶ εἰ τις ἄλλη νευρικὴ ἀταξία.

τοῦ λάρυγγος, ἐξ οὗ ἀπεβίωσεν. Ὁ γέρον αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος κατηγάλισκε καθ' ἐκάστην μεγάλην ποσότητα σιγάρων βαρυτάτων, πάντες δ' οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ καὶ ὑπουργοί, ἐξαιρέσει τοῦ Μόλτκε, ἐκάπνιζον μακρινῶς. Ὁ Βασιλεὺς Γουλιέλμος Γ' τῶν Κάτω Χωρῶν ἦτο ἐπίσης μέγας καπνιστὴς, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ, ὅστις ἐκάπνιζεν ἀδιαφόρως σιγάρον, σιγαρέττον καὶ πίπαν.

Οἱ μύμηκες ἐν τῇ μυρμηκίᾳ.

Ὁ ἄγγλος φυσιοδίφης σὶρ Τζῶν Λούμποκ ἔγραψεν ἐσχάτως ὅτι ἐν ταῖς μεγάλαις μυρμηκίαις ζῶσι 400—500 χιλιάδες μύμηκες. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος εὐρέθῃ ὑπερβολικὸς καὶ ὁ ἐκ Γενεύης καθηγητῆς Αἰμίλιος Γιούγγ κατέγεινεν ἐπιμελῶς ὅπως καταμετρήσῃ πέντε μυρμηκίας, πρὸς τοῦτο δὲ μετεχειρίσθη τοὺς ἀτμούς τοῦ θειοῦχου ἀνθρακός, οἵτινες εὐκόλως μεταδίδονται, ἵνα φονεύσῃ τοὺς ἐν αὐταῖς μύμηκας.

Καὶ πράγματι μεθ' ἡμίσειαν ὥραν περίπου οὐδεὶς τῶν ἐν ταῖς μυρμηκίαις μυρμηκῶν ἐπέζησε καὶ ὁ κ. Γιούγγ λαβὼν ἐπιμελῶς τὰς μυρμηκίας μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς προμηθειῶν καὶ τῶν ὑπογείων στοῶν κατέγεινεν εἰς τὴν ἀπαριθμήσιν τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες ἀπῆτησαν δι' ἐκάστην μυρμηκίαν ἐργασίαν μιᾶς ἑβδομάδος.

Ἡ ἐργασία αὕτη διὰ τὰς πέντε φωλεὰς ἀπέδωκε τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς 53018, 67470, 19933, 93694 καὶ 17828.

Ὁ κ. Γιούγγ φρονεῖ ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἀυξήσωσι κατὰ 10000 τὸ ποσὸν δηλ. τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες εἴτε ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀτμῶν τοῦ θειοῦχου ἀνθρακός εἴτε διέτρεβον ἔξω τῆς φωλεᾶς.

Ἐν γένει δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν μυρμηκῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰς 100,000.

Γερμανικαὶ πόλεις.

Ἐδημοσιεύθη ἐν Μονάχῳ ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ 74 γερμανικῶν πόλεων διὰ τὸ ἔτος 1899. Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται καὶ αἱ πόλεις τῶν γερμανικῶν μερῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν πρωτεύει τὸ Βερολίνον κατοικουμένον ὑπὸ 1,800,000, δευτέρα ἔρχεται ἡ Βιέννη 1,600,000. Τὸ Ἀμβούργον ἀριθμεῖ 684,700, τὸ Μόναχον 452,000 καὶ ἡ Λειψία 430,600. Κατόπιον ἔρχονται τρεῖς πόλεις, Δρέσδη, Κολωνία, Βρεσλάου ἀνὰ 300,000. Πέντε πόλεις ἔχουσιν ὑπὲρ τὰς 200,000. Δεκαεννέα πλέον τῶν 100,000. Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων πρώτην θέσιν ἔχει ἡ πόλις τῆς Σιλεσίας Κενιγσχῦττε (Königshütte), ὅπου γεννῶνται ἐτησίως 62 παιδιά ἐπὶ 1000 κατοίκων. Τὴν ἐσχάτην δὲ θέσιν ἔχει ἡ πρωσσικὴ πόλις Πότσδαμ, 21 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Τὰ περισσότερα θνησιγενῆ παιδιά γεννῶνται εἰς Βιέννην ὡς καὶ τὰ περισσότερα νέθα. Τὴν ἑλιγωτέραν θνησιμότητα ἔχουσι τὸ Σαρλοτεμβούργον τῆς Πρωσίας καὶ ἡ Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας, τὴν δὲ περισσοτέραν ἡ Χάλλη, τὸ Βρεσλάου, τὸ Στεττίνον, τὸ Δάνζιγ, ἡ Κενιγσβέργη καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις.

Καλλιτεχνικοὶ θησαυροί.

Αἱ βαρῦτιμοὶ καλλιτεχνικαὶ συλλογαί, τὰς ὁποίας ἐδώρησαν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος δύο γόνοι τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν μαρκησιῶν Ἐρτφόρδ, ἐξετέθησαν ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Λονδίῳ εἰς κοινὴν θέαν. Εἶνε δὲ ἀληθῶς καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ καὶ ἡ ἀξία των ὑπολογίζεται εἰς 170 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Μόνον τῶν εἰκόνων τὸ τμήμα ἀποτελεῖται ἐξ 750 ἐλαιογραφιῶν καὶ ὕδατογραφιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἔξοχα ἔργα τοῦ Ρέμβρανδ, τοῦ Βελασκέθ, τοῦ Μεσσονιέ καὶ πολλῶν διασημῶν Ὀλλανδῶν ζωγράφων τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἄλλα τμήματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἐπίπλων καλαυῶν, ἐξ ὀρειχαλκίνων ἀντικειμένων, ὑφασμάτων κλπ. Οἱ καλλιτεχνικοὶ οὗτοι θησαυροὶ εἶνε ἐκτεθειμένοι εἰς μεγαλοπρεπῆς μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπίτηδες ἐκτίσθη. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ μουσεῖου τούτου τὸν πανηγυρικὸν ἐξεφώνησεν ὁ λόρδος Ρόσσερυ, ὅστις ὠνόμασε τὴν δωρεάν τῶν μαρκησιῶν Ἐρτφόρδ «τὸ ὠραιότερον κληροδότημα, τὸ ὁποῖον ποτε κατέλιπεν ἰδιότης εἰς ἔθνος».

Νέα ἀεροπόρος μηχανή.

Ἐγένοντο ἐσχάτως εἰς Γερμανίαν δοκιμαὶ νέας ἀεροπόρου μηχανῆς, τὴν ὅποian ἐφευρὸν ὁ κόμη Ζεππελίν. Ἐγχε δὲ αὕτη τὸ σχῆμα σιγάρου μεταλλίνου 17 μέτρων μήκους καὶ 11 ὕψους. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς 17 διαμερίσματα καὶ ἐντὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει κοινὸν ἀερόστατον πληρὸς ὑδρογόνου. Δύο ἀνάκτια ὑπάρχουν ἀνηρημένα εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἀεροπόρου καὶ ἐντὸς αὐτῶν λειτουργοῦσιν ἐλικες κινούμεναι δι' ἡλεκτρισμοῦ. Κατὰ τὰς γενομένας δοκιμὰς ἡ ἀεροπόρος μηχανὴ ἀνῆλθεν εἰς ὕψος 400 μέτρων καὶ διέτρεξεν 6 χιλιόμετρα ἐντὸς 17 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὰ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά ἐκονομίζετο κατὰ θέλησιν. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀεροπόρου τούτου ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τὰ 2 ἑκατομμύρια δραχμῶν, τὰ ὅποια κατέβαλεν ἑταιρεία, τῆς ὁποίας μέτοχος εἶνε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης.

Ἐν ὠραίῳ ἀνδρογαθήμα.

Ἀπεβίωσε τελευταίως ἐν Γαλλίᾳ ὁ λοχίας Τανβιραί, περὶ οὗ ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870.

Ὅτε μετὰ καταστρεπτικὴν ὑποχώρησιν τὸ 75ον σύνταγμα τῆς γραμμῆς εἰσῆλθεν εἰς Λοανιὸ ὁ λοχίας Λουδοβίκος Τανβιραί ἐρωτᾷ :

— Ποῦ εἶναι ἡ σημαία μας ;

— Ὁ σημαιοφόρος φρονεῦσθη, ἀποκρίνεται τις.

— Ἡ δοξασθεῖσα ἐν Βανδου σημαία μας δὲν θὰ μείνῃ εἰς χεῖρας τῶν Πρώσσω, ἀποκρίνεται ὁ λοχίας.

Καὶ μόνος ἀναχωρεῖ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, τὸ ὁποῖον διέτρεχον αἱ σφαῖραι τοῦ μαχομένου ἔτι στρατοῦ. Ὁ λοχίας ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τῶν νεκρῶν καὶ εὐρίσκει τέλος τὸν δυστυχῆ σημαιοφόρον κεκλιμένον ἐπὶ τῆς σημαίας, τὴν ὅποian περιέπτυσεν εἰς τὸ στήθος του. Ὁ Τανβιραὶ σφίγγει τὴν χεῖρα τοῦ νεκροῦ καὶ ἀνυψῶν τὴν σημαίαν τὴν φέρει εἰς τὸ σύνταγμα του ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαλᾶζης τῶν σφαιρῶν, ὡς οἱ Γερμανοὶ κατηύθυνον κατ' αὐτοῦ.